

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ASGER FOG

HUSUM

LANDSBYEN DER FORSVANDT

Historien om en af de landsbyer,
der i 1901 blev indlemmet i København

BRØNSHØJ MUSEUM 1993

Brønshøj Museums skriftserie

Lars Cramer-Petersen

FREDERIKSSUNDSVEJ - fra Lygten til Brønshøj Tivoli

En lokalhistorisk billedfortælling om en
københavnsk hovedfærdselsåres udvikling

1991

Lars Cramer-Petersen

FREDERIKSSUNDSVEJ - fra Brønshøj Torv til Kagsbro

2. del af en lokalhistorisk billedfortælling
om en københavnsk hovedfærdselsåres
udvikling mellem Brønshøj og Husum.

1992

Lars Cramer-Petersen, Svend Limkilde og Ole Thomassen

GRØNDALSKVARTERET - fra Grøndalsvænge til Bellahøj

Byplanlægning og bebyggelse af et københavnsk
forstadsområde 1915-50.

1992

Asger Fog

HUSUM - landsbyen, der forsvandt

1993

Lars Cramer-Petersen

FREDERIKSBORGVEJ - fra "Navnløse" til Søborghus Kro

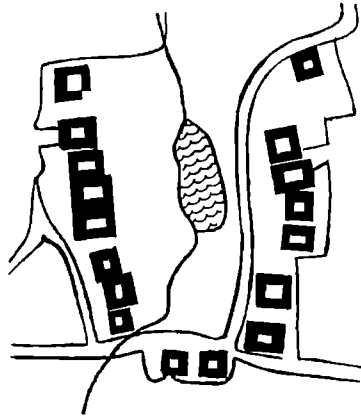
udgives 1993

Bøgerne sælges fra museet og hos lokale boghandlere.

ASGER FOG

HUSUM

LANDSBYEN DER FORSVANDT

Historien om en af de landsbyer,
der i 1901 blev indlemmet i København

BILLEDREDAKTION LARS CRAMER-PETERSEN

BRØNSHØJ MUSEUM 1993

Brønshøj Museum

Brønshøj Torv
2700 Brønshøj
telf. 31 28 27 22

Åbningstider:

Onsdag kl. 13-16
Søndag kl. 13-16
Gratis entré

Asger Fog

HUSUM - landsbyen, der forsvandt

Historien om en af de landsbyer,
der i 1901 blev indlemmet i København.
Billedredaktion: Lars Cramer-Petersen

Udgivet med støtte fra:

Foreningen Socialt Boligbyggeri
Husum Glarmester
Husum Grundejerforening
Husum Special Optik
Kvickly, Husum
Radiometer A/S
Skotsman - Imerco
Unibank, Husum

Udgiver: BRØNSHØJ MUSEUM 1993

Repro og tryk: Thyborøn Bogtrykkeri

ISBN nr. 87-933913-6-4

Gengivelse uden kildeangivelse forbudt.

Forsidebillede: Vejen Gadelandet førte fra Frederikssundsvej mod nord ind i landsbyen Husum. Bryggerens vej fører midt i billedet til højre. Bag denne købmand Madsens hus. Til venstre tække-
mandens hus og bag dette bryggeriarbejder Thorvald Hansens hus. (foto 3.6.1931)

Bagsidebillede: Luftfoto af landsbyen Husum 16. april 1931.

Indledning

Da bogen om Frederikssundsvej blev udgivet i 1992 blev det antydnet, at den ville blive fulgt op af en bog om landsbyen Husum, som Frederikssundsvej til en vis grad går uden om. Denne bog foreligger hermed. Den vil give en kortfattet historisk gennemgang af den gamle landsbys udvikling indtil vore dage med størst vægt på de sidste hundrede år.

I den udstrækning det har været muligt, er denne udvikling belyst ved hjælp af kort og billeder. Billederne er fremskaffet fra nær og fjern. En del stammer fra Brønshøj Museum og Københavns Bymuseum. Adskillige er velvilligt udlånt af private, som vi hermed takker. Mange af billederne fra bogen "FREDERIKSSUNDSVEJ - fra Brønshøj Torv til Kagsbro" gengives ikke her, men de vil suppleres og give et samlet billede af det gamle Husum.

Også teksten er fremskaffet ad mange kanaler. Af litteraturlisten fremgår, hvilke kilder, der er benyttet og disse anbefales til videre studier.

Endnu lever der mennesker, der fra deres barndom i Husum kan huske, hvordan livet levedes i den gamle landsby, men om tyve år vil ingen mere kunne fortælle erindringer om det gamle Husum. Derfor er det vigtigt at indsamle og bevare oplysninger om de mennesker, der boede og havde deres daglige tilværelse som de sidste i den tusind år gamle landsby, inden den for altid forsvandt, knust under store entreprenørmaskiner. Det er allerede næsten for sent, men heldigvis har en lang række mennesker med rod i den gamle by øst ud af deres barndomserindringer, og vi er dem megen tak skyldig.

En særlig tak må rettes til Erhardt Marott Hansen, der født i "Lindely" i Bystævnet i 1921 og opvokset og kendt med hvert hus og menneske i 1920'erne og 1930'erne, har været en uvurderlig støtte ved udarbejdelsen af denne bog.

Arkitekt, docent Hans Henrik Engqvist, som er særlig sagkyndig i herregårdsbyggeri har på grundlag af skriftlige beretninger velvilligt udført en rekonstruktion af, hvor Husumgård kan have ligget i 1600 og 1700-tallet samt af, hvorledes bygningerne kan have set ud. På grundlag af disse oplysninger har kunstneren Rudolph Helfrich udført en skitse af Husumgårds hovedbygning som den kan have set ud i 1600-tallet. Vi takker dem begge.

Vi takker særligt Marit Fristad som under den hektiske redaktionsproces ufortrødent har renskrevet og sammensat teksten til denne bog.

Brønshøj Museum modtager meget gerne supplerende oplysninger, og vi vil være taknemmelige for at blive gjort opmærksom på fejl og unøjagtigheder, der næsten uundgåeligt kan have sneget sig ind i teksten.

I Brønshøj Museum opbevares de indsamlede oplysninger og billeder. Her vil interesserede i fremtiden kunne fordybe sig i den gamle landsbys fortid, og en afdeling af museets faste udstillinger vil i løbet af 1994 blive opstillet for at berette om Husum med fotografier, genstande og kort.

Lars Cramer-Petersen og Asger Fog

23. juni 1993

Indhold

Forord	side 5
Landsbyen Husum	side 6
Husumgård.....	side 8
Landsbyen og udskiftningen.....	side 11
Husums 17 gårde	side 19
Fra udskiftningen 1781 til indlemmelsen 1901.....	side 38
Omkring gadekæret, en fotomontage.....	side 39
Livet i landsbyen.....	side 48
Indlemmelsen i København, 1901	side 50
Landsbyen forfalder og forvandles.....	side 57
Husums fremtid - boligbyggerier 1993.....	side 59
Litteraturhenvisninger	side 61

Forord

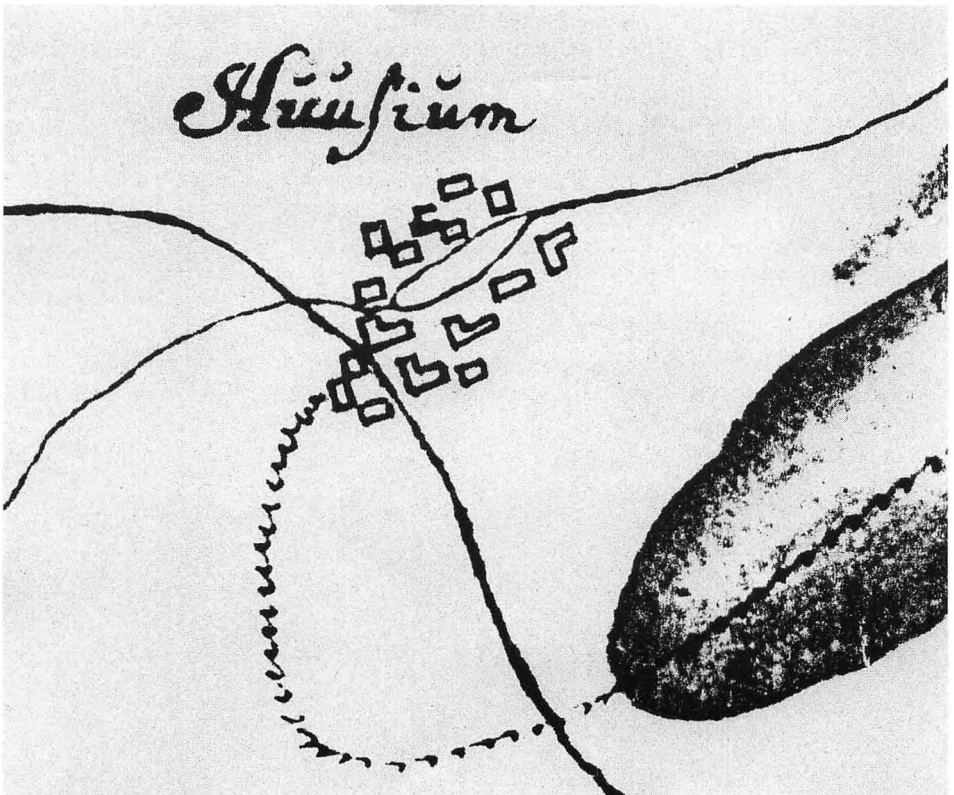
Udviklingen har krævet sit. Det gamle Husum eksisterer ikke mere. Så meget vigtigere er det at bevare erindringen om det forsvundne.

Der vil i de kommende generationer af Husumborgere være mennesker, der vil sætte pris på at få at vide, hvad der gik forud for deres egen tid.

Idag, hvor intet er tilbage af den gamle Husum landsby, er det vigtigt, at fortælle om dette steds fortid, om livet og bygninger i et samfund, der er helt forskelligt fra vores. Det sker med udgivelsen af denne bog, der giver indblik i, hvad der nu er forsvundet.

Husum Grundejerforening ønsker denne bog velkommen, og håber at den må blive godt modtaget og brugt, når vi vil vide mere om episoder og steder i vort lokalområde.

Knud Hansen
formand for Husum Grundejerforening

Et udsnit af Københavns vandforsyningskort "Københavns Pomper Vande" fra ca. 1690. Husums gårdes placering er næppe korrekt gengivet, men grundplanen med gårdenes placering omkring branddammen er klart markeret.

Landsbyen Husum

Den der i dag bor i eller besøger Husum må undre sig over, at man endnu i 1930'erne kunne gå rundt i en rigtig sjællandsk landsby mellem stråttækte gårde og huse omkring et idyllisk gadekær, eller branddam, som beboerne kaldte det. Her kan man i sandhed sige: Ak, hvor forandret.

Det der måske kunne være blevet en international turistseværdighed, et ægte frilandsmuseum, forsvandt i tidens rastløse jag efter storbyforfængelighed.

Med denne bog forsøges, mens det endnu er muligt, berettet, hvorledes landsbyen Husum ændrede sig i løbet af blot 50 år.

Husum var oprindeligt en sjællandsk landsby som så mange andre, ja måske en af de ældste. I mindst 1000 år lå den her. Ingen ved, hvordan det begyndte, men navnet kan give et fingerpeg. Ordet "hus" kender vi fra Koldinghus og Malmøhus som betegnelse for et stormandssæde, og måske lå der her på stedet en stormandsgård, som egnens befolkning blot betegnede som Huset, for ordet Husum betyder: Ved Huset (= hjemme i borgeren), det faste støttepunkt i egnen.

Hvordan kan man nu vide det? Jo, da fabrikant Dahl Jensen i 1920'erne ville bygge en villa i sin have og lod grave ud til kælder, kom der store tilhuggede kampesten til syne i jorden. De blev i første omgang smidt til side, men da bunken hastigt voksede, fik fabrikanten den idé at anvende dem til sokkel i sit hus. Det skete - se billedet - og i mange år udgjorde disse kvadersten et solidt og smukt fundament for et godt hus. Ved tidens ugunst er huset atter forsvundet og med det de historiske kvadersten. Historiske, fordi den slags sten i tidlig middelalder enten benyttedes til kirker eller borge. Bønder anvendte ikke kvadersten, men stormanden byggede en stenstue i sin gård til beskyttelse og forsvar i ufredstider, og vi ved, at der i Husum i gammel tid lå en såkaldt hovedgård. Vi kender endog navnet på enkelte af beboerne: I 1417 således Peder Truelsen, der var høvedsmand på kongens borg Gurre og i 1517 Erik Gøye, der var lensmand - ikke just småfolk.

Omkring eller ved dette Hus voksede vel sagtens landsbyen frem. Ingen ved det, men navnet blev hængende ved landsbyen længe efter at "Huset" forsvandt, og ingen længere vidste, hvor det havde ligget, for da svenskerne under Københavns belejring i 1600-tallet hjemsøgte og udplyndrede egnen, bestod Husum kun af almindelige bøndergårde og nogle småhuse.

I 1370 var der 1 hovedgård og 7 bøndergårde, ved vi, og byen og dens hovedgård tilhørte roskildebispens. Ved reformationen i 1536 kom landsbyen under kronen, og hovedgården deltes siden i 2 bøndergårde.

Porcelænsfabrikant Dahl-Jensens nu nedrevne villa var bygget på en sokkel af granitkvadre, der blev fundet i jorden, da kælderen blev gravet ud. (foto: Kn. Bertelsen aug. 1980)

Et lille vandløb førte oprindelig frisk vand gennem et større åbent område mellem gårdene: "Gaden", på størrelse med Kongens Nytorv, og her dannede vandløbet en sø, der senere blev til et gadekær midt i byen. Om foråret i snemeltningstiden kunne vandløbet og det lavtliggende areal give anledning til en større oversvømmelse. Det hændte endnu så sent som i 1888 at forårsoversvømmelsen kunne udvikle sig til en katastrofe. Derfor lå gårdene i sikker afstand på det højereliggende land i en rundkreds omkring den store gade, hvor byhyrden om sommeren samlede dyrene, inden han førte dem ud på overdrevet langs grænsen mod nabobyernes jorder. I 1651 var der i Husum ialt 47 heste, 74 stude og køer, 161 får og lam, 129 svin og 4 bistokke, hvilket tyder på en efter den tids forhold velfungerende bondeby. Men alt det blev totalt ændret nogle få år senere. Da de svenske soldater i 1660 blev fordrevet, var Husum ødelagt, udplyndret og delvis nedbrudt. Der var ingen såsæd, ingen dyr, men nød og elendighed, så skattefrihed måtte lindre den værste nød i de første år.

Radering fra *Illustreret Tidende* af den store oversvømmelse af Husum i foråret 1888.

Husumgård

Den berømte feltherre Hans Schack, Københavns redningsmand i 1659, fik som tak for sin dåd overdraget Husum som ejendom i 1660. Han lod de to største gårde i byen nedrive og opførte i stedet for nord for Gaden en ny hovedgård: Husumgård, delvis efter holstensk byggeskik. Den bestod af ialt 6 huse, hvoraf stuehuset var i bindingsværk og 2 etager. De øvrige huse var med lerklinede vægge og tækkede med strå. Nok en storgård, men dog en bondegård. Dertil en stor have og nogle fiskedamme. Allerede i 1671 afhændede Hans Schack Husumgård for siden at bosætte sig i det meget fornemmere nyopførte slot Schackenborg i Sønderjylland, hvor hans efterkommere har levet indtil i år, hvor prins Joachim har overtaget Schackenborg. Husumgård havde derpå en lang række ejere og var til sidst så forsømt, at den i 1738 blev nedbrudt og forsvandt ligeså sporløst som sin forgænger, den middelalderlige hovedgård. Jorden blev udstykket til hele 8 næsten ligestore bøndergårde. Der er beskrivelser af Husumgård og dens bygninger, men ingen tegninger viser dens skikkelse.

På side 9 har arkitekt, docent Hans Henrik Engqvist, på grundlag af en bygningsbeskrivelse fra 1671, udfærdiget en skitse af, hvorledes Husumgård kan have set ud med de seks bygninger der nævnes her: 1) Et halmtækket holstensk "Scheunhaus". 2) Det 2-etages "Vaarhus" (beboelseshus) med stråtækt tag og ni fag langt (ca. 11,2 m.). 3) Et fire fag langt mælkehus. 4) Et 20 fag langt (ca. 25 m.) tværhus med bryggers, bageri og stald til fire heste. 5) En stor lade - 20 fag lang (ca. 25 m.) og ca. 13 m. bred, 6) Et mindre porthus.

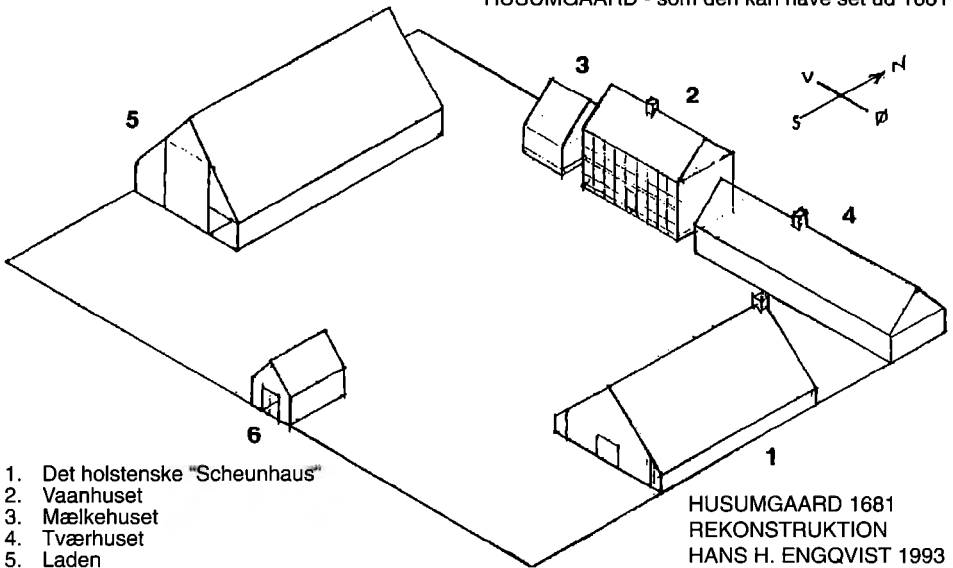
Mellem 1660 og 1738 bestod landsbyen Husum altså af 1 hovedgård og 9 almindelige gårde foruden nogle gadehuse og en kro. Husumgård rådede over 262 tønder land dyrket jord, mens de øvrige gårde tilsammen måtte nøjes med 380 tdr. Dertil kom enge, tørvemoser og overdrev, ialt de 1091 tdr. land, som Husum var beregnet til at bestå af.

I 1682 var rædslerne fra svenskekrigens dage så langt på afstand, at Husum rummede: På gårdene 12 familier med ialt 48 heste, 8 stude, 25 køer, 9 stk. ungvæg, 58 får, 39 svin og 8 bistokke. Dertil kom 13 husmandsfamilier og 5 indsiddere. Hver gård havde 43-44 tdr. agerland, undtagen gård nr. 4, der kun var på 32 tdr. land. Ved en sammenligning med tallene fra før krigen, ses det, at byen så nogenlunde havde genvundet det tabte.

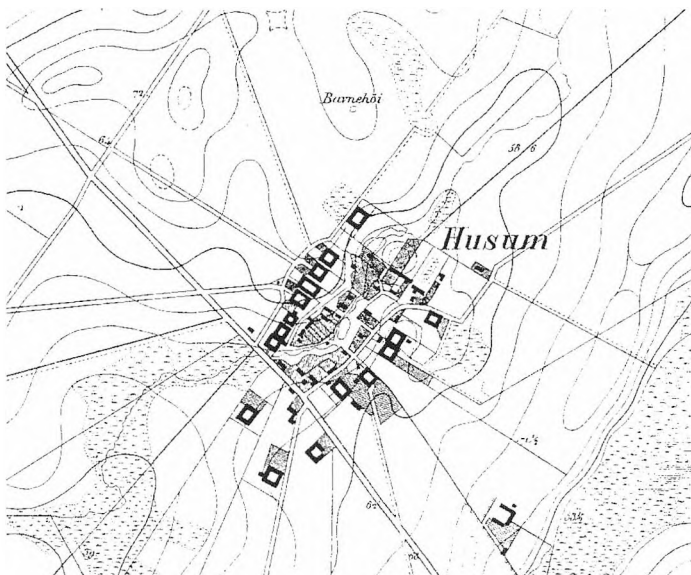
Foruden dyrene kunne Husumgård på engene høste 57 læs godt hø, mens hver af gårdene kunne regne med 9 1/2 læs, undtagen gård nr. 4, der måtte nøjes med 2 3/8 læs.

Når vi ved alt dette, skyldes det den tids skatteberegning. Krigen havde været dyr, og alle måtte være med til at betale. Derfor blev alle ejendomme i Danmark nyvurderet og sat i skat efter ydeevne. I Chr. 5's Markbog har hver gård sit nummer - matrikel, samt angivelse af det antal hartkorn, hvorefter de svarede skat. Husum blev sat i skat af 154 tønder, 3 skæpper og 1 fjerdingkar hartkorn (rug eller byg), hvoraf Husumgård tegnede sig for 65 tdr., 3 skp. og 1 alb. (album = mindste hartkornmål = 1/96 td.), medens de almindelige gårde var sat til hver 10 tdr., 2 skp. undtagen nr. 4 (7 tdr., 2 skp., 3 fdk., 1 alb.).

HUSUMGAARD - som den kan have set ud 1681

På grundlag af arkitekt Hans Henrik Engqvists rekonstruktionsforsøg har kunstneren Rudolph Helfrich skitseret, hvorledes Husumgårds hovedbygning kan have taget sig ud sidst i 1600-tallet. Rødegård, der til ca. 1940 lå på Øresundsvej på Amager, var bygget omtrent samtidig, og ifølge beskrivelsen opført næsten på samme måde, som Husumgård. Rudolph Helfrich har i 1937 malet Rødegård og har i 1993 også brugt billedet fra dengang som udgangspunkt for skitsen.

Husum by 1848. Gengivet efter "Kart over Kjøbenhavns Omegn. Opmaalt af Generalstaben". Landsbyen ligger indpasset i terrænet omkring en sænkning.

På et matrikelkort fra 1980'erne er Husums gårde indtegnet og viser udstrækningen af den gamle landsby.

Landsbyen og udskiftningen

I 1718 oprettedes de såkaldte rytterdistrikter, udskrivningskredse for landets rytterregimenter, og Husum fik ved den lejlighed nye matrikelnumre og blev erklæret for en god avlsby med korn- og høafgrøder. Udsæden var det år 5 tdr. rug, 10 tdr. byg, 12 tdr. havre og 1/4 td. ærter. Gård nr. 6,7,8 og 9 blev betegnede som gode, nr. 1,2,3 og 5 som temmelig gode og nr. 4 som mådelig. I skat skulle hver gård betale 41 rigsdaler og 12 skilling, undtagen nr. 3 (den gamle nr. 4), der kunne nøjes med 26 rdl. og 84 sk. Dertil kom aflevering af halm og hoveri, der mest bestod i kørsler for hoffet og de kongelige institutioner i København.

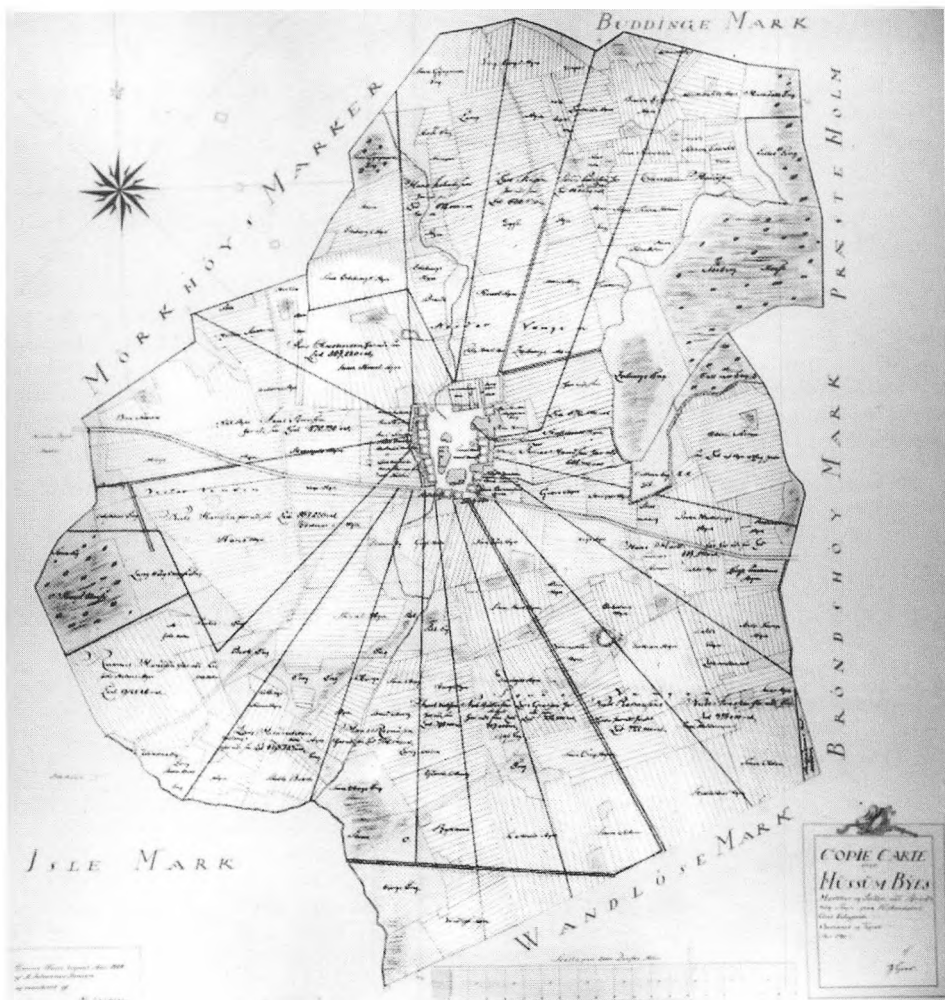
Da Husumgård i 1738 blev revet ned, blev dens jord fordelt mellem 8 nye bøndergårde (matr. nr. 6,10,12,13,14,15,16 og 17) og de blev i skat hver sat til 8 tdr., 1 skp., 1 fdk. og 2 1/4 alb. hartkorn, der skulle betales som 8 rdl. og 17 1/4 sk + hoveri. Kromanden, Niels Arildsen, slap dog for at gøre hoveri, men måtte i stedet for betale 10 rdl. i hoveripenge. De 8 gårde havde da tilsammen: 60 heste, 2 stude, 26 køer, 4 kvier, 11 ungkreaturer, 12 får og 63 svin, og det stemmer meget godt med besætningen på Husumgård i dens velmagtsdage, da der skulle 6 karle, 2 drenge og 3 piger, foruden husmænd efter behov, til at klare det daglige arbejde.

I 1700-tallet levede byen stadig under middelalderlige forhold som gennem århundrederne tidligere. Bymændene samledes på bystævnet, som var en kreds af sten på Gaden uden for byens største gård. I fællesskab bestemtes her, hvorledes arbejdet skulle tilrettelægges og udføres. For på den tid var byens jord et tre-vangs-brug, hvor den enkelte gårds jord var smalle strimler fordelt i en bestemt rækkefølge mange steder hen over agrene. Det betød, at alle måtte rette sig efter hinanden og hjælpe hinanden for at få det til at fungere. Ikke for ingen ting kaldes den tid for fællesskabets tid. Det havde mange fordele, var meget retfærdigt, men hæmmede det personlige initiativ.

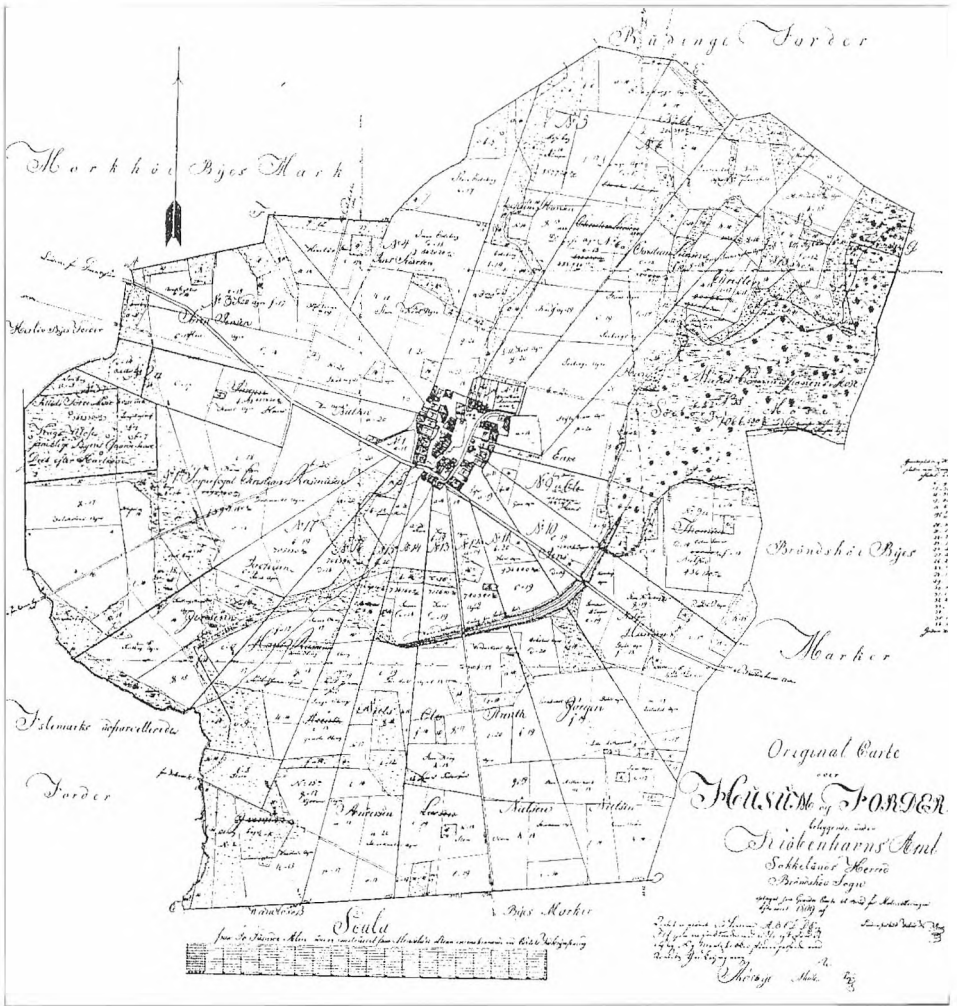
Derfor var der stærke kræfter i landets styre, der arbejdede for at ophæve fællesskabet og få samlet hver gårds jord på et sted og sikret ejerens personlige ansvar for drift og udbytte. Ved overgangen fra fæste til selveje mente landboreformernes fædre, at landbrugets udbytte kunne øges og derved skaffe staten større indtægter.

Husum blev udskiftet i 1782, men ingen ville flytte ud. Som udskiftningskortet viser, lå byens gårde tæt sammen, ja nogle var endda bygget sammen. Man følte sig nærmest som en stor familie, og tanken om at skulle bo alene langt ude på marken uden daglig kontakt med sine naboer, stod for den tids mennesker som noget rædselsfuldt, og ingen overtalelse nyttede. Derfor blev myndighederne tvunget til at udstykke landsbyen som en stjerne, hvor gårdene stadig lå i byen, mens marken strakte sig kilometerlangt ud mod nabobyernes skel. Det var ikke særlig praktisk, men hellere det end at skulle flytte ud, mente de Husum gårdmænd.

Udstykningen foregik ikke uden problemer med nye veje og en retfærdig fordeling af den jord, der så sandelig ikke var lige værdifuld overalt. De vådeste arealer, Søborg Mose og Kagsmosen måtte deles mellem alle gårde til tørveskær, og for at kunne nå derud måtte anlægges vej hen over naboejendommene. Værst var det dog for de jordløse husmænd på Gaden. De havde hidtil kunnet få deres dyr græsset sammen med gårdmændenes dyr på byens overdrev, men nu blev overdrevet delt mellem gårdene, og gårdmændene ønskede ikke at afgive en tomme jord til husmændene. Først i 1794 fik disse sammen med husmændene fra Vanløse, Rødovre og Ejby hver et jordstykke på Islemark, der før havde været græsning og høavl for rytteriets heste.

Udskifningskortet 1781.

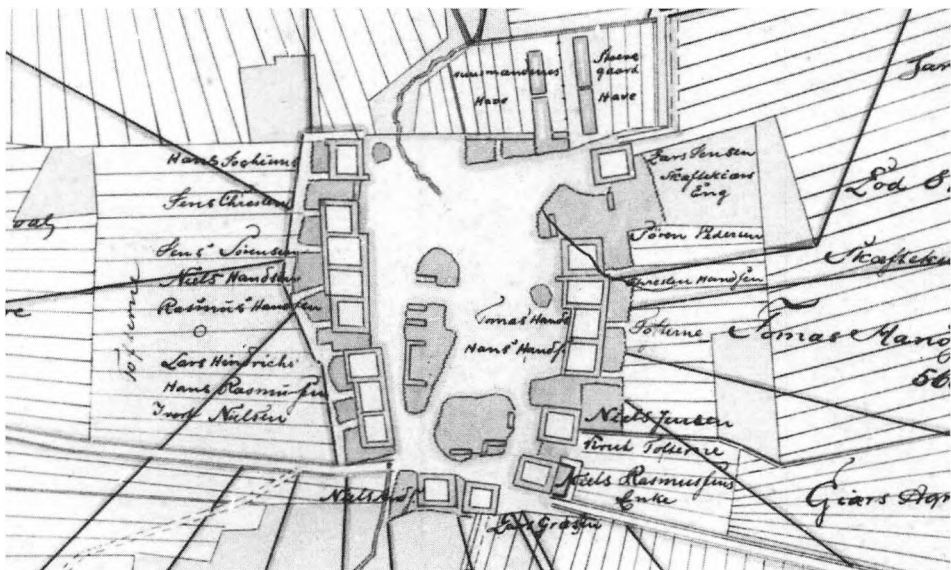
Matrikelkortet 1809.

Et kig på udstykningskortet fra 1781 giver mange oplysninger om, hvad der er sket. Landmålere opmålte og indtegnede først Husums omrids og alle vådområder. Dernæst blev alle agre angivet med navn, og de vigtigste veje indtegnet sammen med byens gårde og huse. Endelig tegnede landmålere de nye skel mellem hver ejendom i den udstykkede by. De lange sorte streger markerer tydeligt, hvordan hver gårds jord blev samlet i lange strimler med gården inderst og derpå strålen- de ud helt til nabobyernes skel. Læg mærke til, hvordan landmålere forsøger at lægge de nye veje langs skellene og se på et moderne bykort, hvordan vor tids veje ofte og nøje følger de skel, der blev tegnet i 1781. På forstørrelsen af selve byen ses tydeligt de enkelte gårde på hver sin toft (have). På Gaden er angivet en række småhuse, mens gadekæret ikke er indtegnet. Husumgård menes at have ligget nord for Gaden, hvor nu en række husmandshuse er tegnet. De aflange firkanter dér skal være spor efter fiskedamme i hovedgårdens have eller park. Også gårdenes ejeres navne i 1781 er anført.

Husumgård var selvfølgelig nr. 1 i den gamle matrikel. Den nu største gård (i 1809) var sognefoged Christian Rasmussens, der lå midt i venstre gårdække. Den havde oprindelig nummer 6, men har nu fået halvdelen af nr. 7 til og bliver kaldt nr. 1 ("Storegård"). Den nye nummerering blev foretaget med solen, så ny gård nr. 2 var halvdelen af gammel nr. 7, nr. 3 var så gl. nr. 8 og så fremdeles: Nr 4 (= gl. nr. 9), nr. 5 (= nr. 10), nr. 7 (= nr. 2), 8 (= 3), 9 (= 4), og 11 (= 5). Nr. 5, 10 og 12-17 var de 8 gårde, som Husumgård blev delt i. Altså ialt 17 gårde. Dertil blev nummereret 19 huse og 5 fælles- lodder (som fx. tørvemoser).

Senere fik nogle af gårdene navne.

Ser vi derefter på det nye matrikelkort fra 1809, er der tilsyneladende ikke sket ret meget. Læg dog mærke til den kanal, der skulle føre vand fra Søborg Mose til Harrestrup Å. Ved nærmere eftersyn ses det, at de mange markstykker har fået numre: a 20, b 18, c 19 osv. De angiver jordens bonitet, dvs. dyrkningsværdi, hvorefter den beskattes. 24 er højeste bonitet (0 laveste), og det ses, at Husums jord gennemgående ligger højt på skalaen, og jordene nærmest byen er de mest værdifulde, naturligvis fordi de har været dyrket igennem mange år i modsætning til de gamle overdrevsjorder nær grænserne til nabobyerne.

Husum fik nu ro i ca. 100 år. De driftige bønder passede deres jord og blev gennemgående velstillede. Den nære adgang til landets hovedstad, der netop i denne periode voksede og sprængte sine rammer og blev en storby med et myldrende folkehav, gav gode muligheder for afsætning af landbrugsprodukter. Husums vækst var jævn, men dog mærkbar. I 1787 var der 17 gårdmandsfamilier og 22 husmands- og inderstefamilier med ialt 202 personer. I 1845 var der stadig 17 gårde, men nu 40 huse med ialt 339 indbyggere. Det var gået sådan til:

Den store åbne plads mellem gårdene: Gaden, der i udstrækning var større end Københavns rådhusplads, var oprindeligt ubeboet. På kortet fra 1781 ses det, at enkelte småhuse da var opført især i den vestlige og sydlige del af området. Her boede husmændene, småkårsfolk, der levede af at hjælpe til på gårdene eller som håndværkere: smed, skomager, skrædder, væver og lignende. Nogle ejede lidt jord, mens andre ingen jord havde: inderster, som var familier, der boede til leje i andres ejendom.

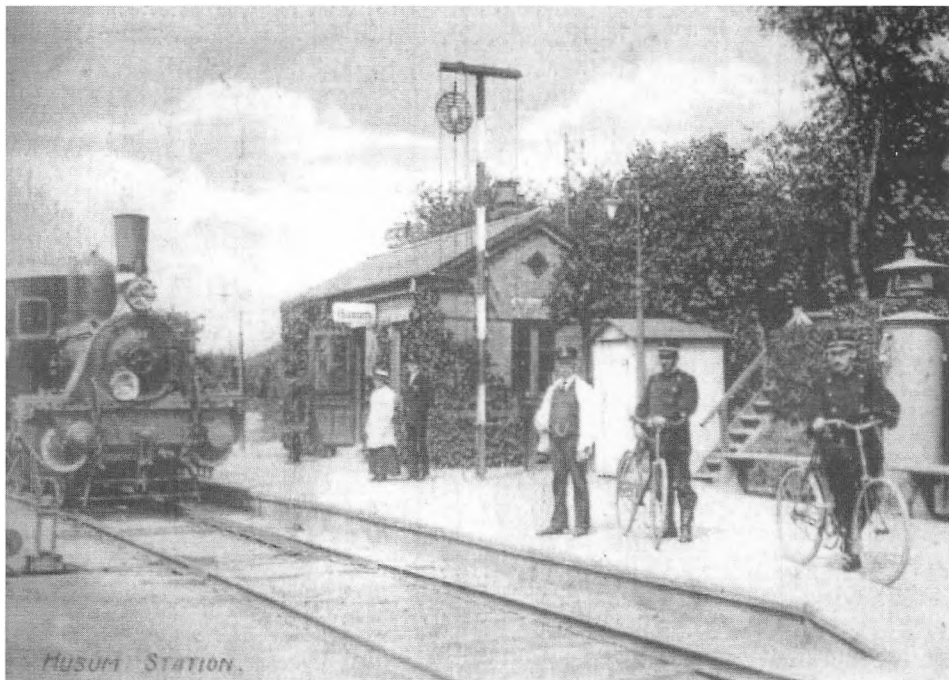
Oprindelig blev byens dyr hver morgen gennet ud på Gaden, hvor byhyrden, gåsepigen og svinedrengen så samlede dem og førte dem ud på overdrevet for om aftenen atter at slippe dem løs, så de kunne finde hver sit natlogi i gårdene. Men ved udskiftningen forsvandt den ordening. Nu måtte hver gårdejer selv sørge for sine dyr på egen mark, og det store gadeareal lå tomt hen. Det fik det ikke lov til ret længe. Den ene gårdejer efter den anden så sit snit til at beslaglægge et større eller mindre areal foran sin gård, og flere og flere husmænd fik mulighed for at opføre et hjem på Gaden, der efterhånden fyldtes med småhuse, adskilt af smøger og veje. Udviklingen fremgår tydeligt ved sammenligning af kortene 1781 og 1900. Denne fremgangsmåde blev tolereret af myndighederne, der matrikulerede de inddragne arealer og satte dem i skat.

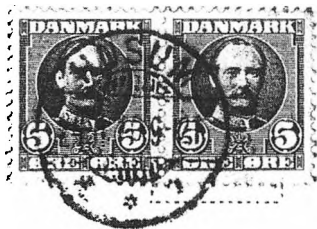
Midt i landsbyen lå gadekæret (eller branddammen, som nogen kaldte det.) På den anden side af gadekæret lå fra venstre: Hansens hus, i midten Jochumsen hus. Til højre herfor "Kærhuset" og chauffør Holms hus. (foto: 5.6.1931. Bymuseet)

Anlægsarbejder i 1800-tallet

Men landsbyen fik ikke lov til at udvikle sig i fred. I 1879 begyndte indgrebene. Det år blev Frederikssundsbanen anlagt. Den blev ført hen over markerne sydvest for byen til stor gene for de landmænd, der derved fik jord på begge sider af banen. Der blev også anlagt en holdeplads ved Islevhusvej, den senere Husum station. Men det største indgreb ramte de gårdejere, der havde deres jord nord for byen.

Et postkort fra omkring århundredeskiftet med Husum station på Frederikssundsbanen. Stationen havde også postekspedition.

Fra 1. juli 1906 var der brevsamlingssted i Husum og fra 1. maj 1907 jernbanebrevsamlingssted ved Husum station.

Det forsmædelige nederlag til prøjserne i 1864 fik også følger for de Husum bymænd. Den danske regering fik forelagt en ny hærlov, der forudsatte en landbefæstning tværs over markerne i Husum og en række andre bondebyer vest for København. Anlægget af den såkaldte Vestenceinte gennemførtes af provisoriestyret under Estrup og inddrog store arealer af værdifuld agerjord, og afskar adgangen for en række gårdejere til deres marker uden for fæstningen. Hele 8 af Husums gårdmænd blev direkte berørt af indgrebet, og vel fik de erstatning for den eksproprierede jord, men de måtte finde sig i store afbræk i deres daglige tilværelse, både under opførelsen af fæstningen og senere. I årene 1888-92 blev der arbejdet på livet løs på markerne nord og vest for selve Husum by. Tusinder af jordarbejdere arbejdede fra 6 morgen til 7 aften med to timers hvil til en dagløn af 3-4 kr. Mange af dem var svenske gæstearbejdere. De skulle have logi og forplejning, og det gav indtægter til Husums beboere, men samtidig et ikke altid stilfærdigt leben. Det var dejligt, da fæstningsbyggeriet var færdigt, og der igen kunne komme ordnede forhold i byen.

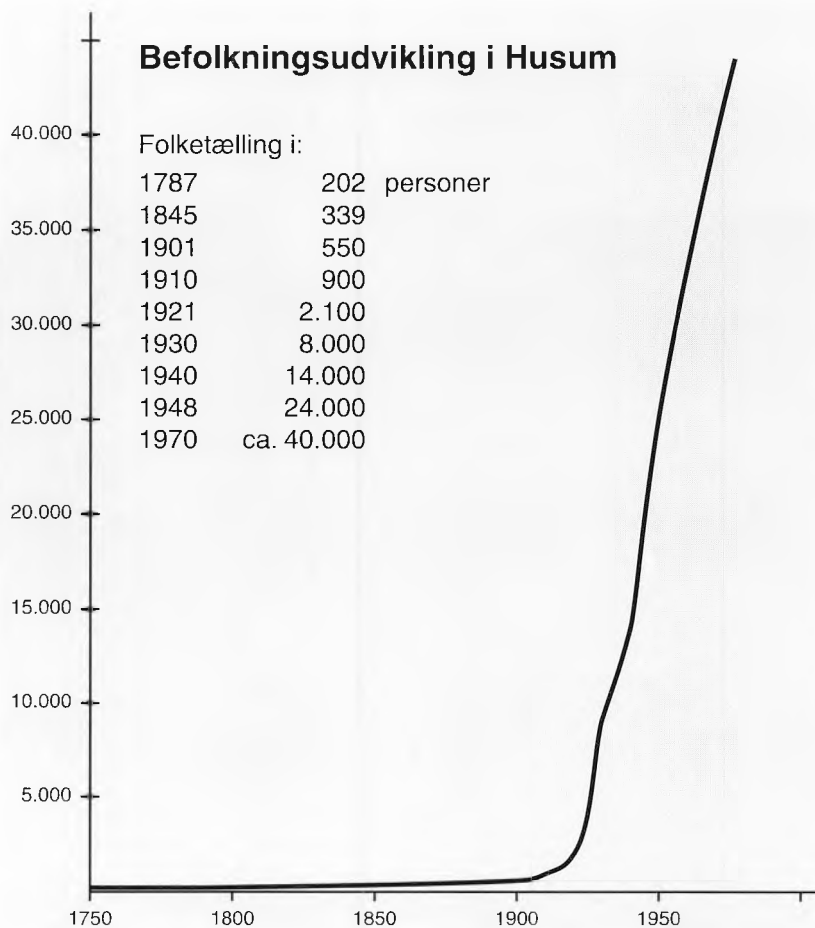
Udgravningen af Vestvoldens Husumafsnit og opførelse af dobbeltkaponieren til kanonerne, der kunne bestrype voldgraven på langs, 1889-90. (foto: Tøjhusmuseet)

Men freden varede ikke længe. København voksede næsten eksplosivt og rakte også sine fangarme ud langs Frederikssundsvej mod Husum. De gårde, der havde jord på begge sider af landevejen mod Brønshøj måtte mere eller mindre frivilligt afgive jord til gartnerier og bebyggelser langs vejen. Lidt efter lidt voksede befolkningstallet, såvel langs Frederikssundsvej som i det egentlige Husum. I 1787 boede der 202 mennesker i Husum, i 1845: 339 og i 1901: 550, men i 1970: 40.000! Væksten var altså i over hundrede år moderat for efter 1901 at eksplodere.

I 1901 sket der nemlig det, at Husum (sammen med Brønshøj, Utterslev, Valby m. fl. byer) blev indlemmet i København, og det blev begyndelsen til enden på den tusind år gamle bondeby.

I en årrække lå dog selve landsbyen næsten urørt hen, mens markjorden blev opkøbt, udstykket og bebygget.

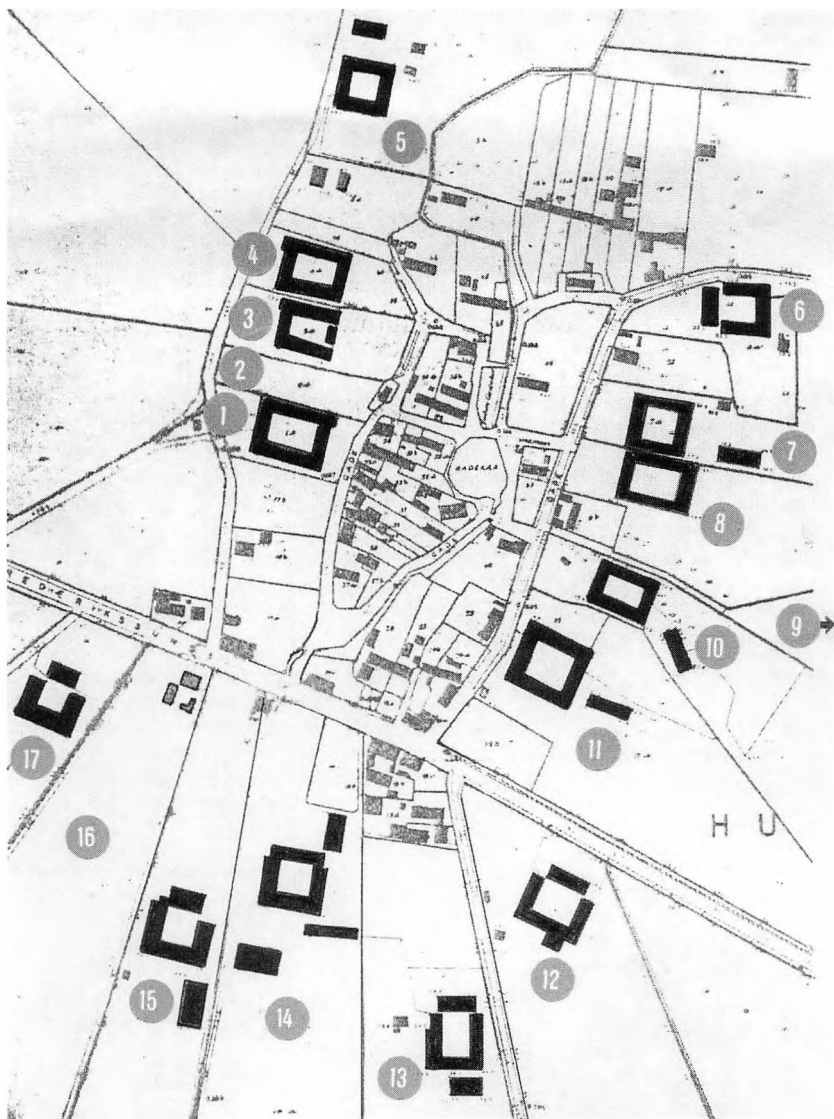
Den nemmeste måde at beskrive denne udvikling på bliver at undersøge, hvad der er sket med hver gård for sig for så til sidst at samle enkelthederne til et overblik over byens skæbne. Det sker på de følgende sider.

Husums 17 gårde

På de følgende sider berettes om Husums 17 gårdes skæbne. Der findes idag fotografier af hovedparten af gårdene. De er gengivet på de følgende sider.

Beskrivelsen af gårdene begynder med Storegården, der havde matrikelbetegnelsen nr. 1. Turen rundt følger matrikelnumrene 1-17 i en kreds "med uret" rundt om det tidligere gadekær, der var landsbyens midtpunkt.

Matrikel nr. 1

“STOREGÅRD” ejedes ved udskiftningen af Rasmus Hansen og markerne strakte sig mod sydvest over Tofterne og Dytmars agre til Isleholm med et areal på 912026 kvadratalen eller godt 65 tdr. land. Senere blev størstedelen af nabogårdens jord lagt til, så navnet “Storegård” virkelig kom til at passe. Søn fulgte far som ejere gennem mange år, men omkring 1870 blev jorden delt mellem brødrene Peder og Christian Hansen, og Christian byggede sin egen gård: “Kransagergård” midt på sit stykke lidt nord for den senere anlagte Husum station, omtrent hvor nu Marbjergvej møder Islevhusvej. Det er mærkeligt med det gårdsnavn. På kortet fra 1781 kaldes jorden: Kans Agre, men gården fik altså navnet: “Kransagergård”, hvad det så skyldtes. Gården fik ikke nogen lang levetid. Efter indlemmelsen i København 1901 blev flere og flere jordstykker solgt fra, dels til gartnere, dels til kolonihaver og villagrunde. Grundejerforeningen “Kransager Villaby” øst for Islevhusvej mellem banen og Krogebjergparken blev oprettet og udstykket i 1914, parcelforeningen “Husum ny Haveby” mellem Frederikssundsvej og Frederikssundsbanen, mellem Marbjergvej, Islevhusvej og Tersløsevej blev oprettet 1918-19, “Kransager ny Villaby” vest for Islevhusvej omkring Husum station, “Islehøj” vest for fæstningen og andre kom senere, og efter 1940 var al landbrugsjord forsvundet. “Storegård” selv med en smule jordtilliggende ejedes sidst af Otto Teglers, men måtte vige pladsen for anlæggelsen af Storegårdsvej, hvis navn nu er det sidste minde om Husum landsbys fremmeste gård.

Matrikel nr. 2

Gården lige nord for “Storegård” og sammenbygget med den, strakte sig ved udskiftningen mod vest over Tofterne, Vejagre og Skovagre ud til Kagsmosen og var oprindelig på over 61 tdr. land. Men ret snart afgav den størstedelen af sin jord til “Storegård” og blev så kaldt “Lillegård”, senere “Søgård udlod”, da ejeren af matr. nr. 9, Jens Nielsen ved giftermål erhvervede gården i 1830. Hans søn, Hans Tomas Jensen, drev begge gårde sammen under navnet “Søgård” fra 1881 til sin død i 1896. “Søgård” blev derpå overtaget af fabrikant K. P. Thomsen, der solgte det meste af jorden og bortforpagtede resten tillige med bygningerne.

Den del af jorden, der ligger nord for Frederikssundsvej tværs over krydset Mørkhøjvej-Marbjergvej blev delt op i en række grunde, der kom til at rumme en række uensartede virksomheder langs Frederikssundsvej fra nr. 330 og til volden. Det blev en meget blandet bebyggelse med smedie, beboelse, forretninger, tømmerhandel og ved Mørkhøjvej en rigtig vejrmølle og en kro. Møllen brændte i 1921 og blev ikke genopbygget, mens “Husum Møllekro” i mange år var egnens selvfølgeligelige udflugts- og samlingspunkt. Kroen blev revet ned omkring 1960 og er nu erstattet af en hjerneejendom med beboelse og forretninger.

Arealet syd for Frederikssundsvej, uden for volden, der stødte op til jernbanen, er blevet til kvartaret omkring Voldfløjen og Banefløjen.

Storegård set fra Bystævnet. Storegård var en typisk repræsentant for den klassiske østsjællandske gårdtype i det 19. århundrede. (foto: 12.3.1939. Bynuseet)

Da Storegård blev delt i 1870, blev Kransagergård opført ca. 150 m. nord for nuværende Husum station. Den er her fotograferet i 1903. Stien i forgrunden gik fra Husum by til stationen. Vejen på tværs midt i billedet foran gården er Islevhusvej. Gården brændte i 1922, undtagen stuehuset, der først blev fjernet efter 1935.

Matrikel nr. 3

“TOFTEGÅRDEN” var i 1781 også sammenbygget med nr. 1 og 2. Dens jord (ca. 64 tdr. land) strakte sig mod vest over Tofterne, Skiæk-Røjels og Høys agre, Broe-stykkerne og ud til Herlev markskel ved Kagsbro. Det var en af Husums største ejendomme med over 8 tdr. hartkorn. Her fulgte også søn efter far i over hundrede år: Søren Nielsen - Jens Sørensen - Søren Jensen - Jens Sørensen til broderen Niels Sørensen, der døde ugift i 1883. Ejeren i 1901, da Husum blev indlemmet i København, hed Jens Hansen, men i 1908 blev den købt af Niels Christian af den udbredte Brønshøj- og Husumslægt: Jochumsen.

Da var allerede en stor del af jorden bortsolgt. Militæret eksproprierede et meget stort areal, og den del af jorden, der lå inden for fæstningen, blev udstykket til villabebyggelsen omkring Toftagervej og haveforeningerne Birkevang og Rosenvang (1926), medens det stykke, der lå uden for volden, blev til Ovomaltine-fabrikken nærmest volden og til boligkvartererne på begge sider af Frederikssundsvej og syd for Novembervej.

“Toftegård” lå lige der, hvor nu Storegårdsvej og Bystævnet mødes og måtte fjernes ved gadereguleringen.

Matrikel nr. 4

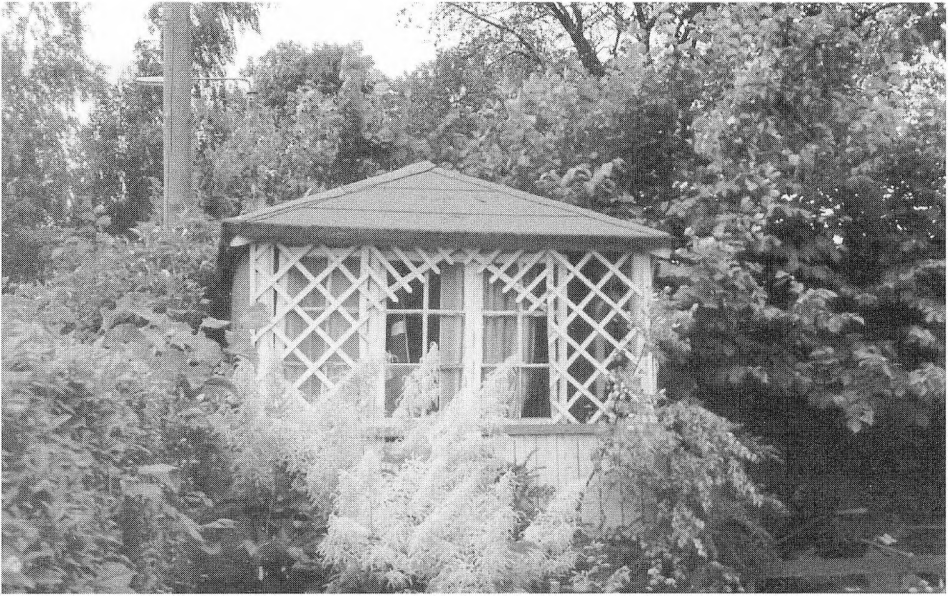
“BAUNEGÅRD” var ved udskiftningen den fjerde gård, der var bygget sammen i byens vestlige gårdrække. Gården, der var på godt 61 tdr. land, havde sit navn efter en stor oldtidshøj: “Baunehøj”, der lå midt på marken. Baunegård fik ved udskiftningen tildelt jord mod nordvest hen over Hellerne, Store Kaable agre og ud til Mørkhøj markskel. Efter at militæret havde taget en ordentlig luns af gårdens tilliggende midt i 1880’erne, var det den af Husums gårde, der holdt længst ud som landbrugsejendom. Det skyldtes Martin Jochumsen, der i 1893 købte ejendommen af to søstre, der havde arvet den efter deres mor.

Han var født på “Højdegården” (Matr. nr. 13) i 1866, men boede og virkede på “Baunegård” i over 40 år, indtil den midt i 1930’erne brændte. I 1918 solgte han den del af jorden, der lå uden for fæstningsterrænet til Københavns kommune, men resten, ca. 20 tdr. land, drev han som landbrug, indtil gården brændte, og han var den sidste gårdejer i København, der drev selvstændigt landbrug på egen jord. Efter branden udlejede han jorden til en kolonihaveforening. Martin Jochumsen, der boede sine sidste år på Frederikssundsvej 320, døde i august 1938 (71 år gl.)

Nord for volden ligger nu Nørre Gymnasium, mens langt det meste af “Baunegårds” jord udgør den kommunale institution Bystævneparken med beskyttede boliger og plejehjem.

Martin Jochumsen

Det har ikke været muligt at fremskaffe billeder af Toftegården. Men, det er fra Toftegården den sidste rest fra de gamle Husumgårde findes: Et grøn- og hvidmalet lysthus, som gårdejer N. C. Jochumsen lod opføre i 1920'erne. Det ligger nu i en af villahaverne nordvest for den gamle landsbys midte.

Ej heller fra Baunegård findes billeder. Denne gårds jorder er imidlertid foreviget. På billedet, der er taget fra Frederikssundsvej ved den nuværende Islevhusvej ud over markerne nordvest for Husum, ses Baunegårds marker op mod den træbeplantede Vestvold. I forgrunden til venstre ses Husums anden smedie, Niels Larsens, og et ishus, hvor Husum Apotek senere blev bygget. Stien til højre er forløber for den nuværende Storgårdsvej.

Matrikel nr. 5

“ELLEGÅRD” lå for sig selv nord for de øvrige gårde i den vestlige række. Den var på godt 61 tdr. land og fik ved udskiftningen jord nordud på begge sider af det vandløb, der forbandt gadekæret med Gyngeåsen, ud over Ertebjerg skifterne og store og småe Giøngemose til Mørkhøje markeskiel som der står i udskiftningsprotokollen fra 1782.

Ejeren hed dengang Hans Jochumsen. Hans søn Jochum Hansen døde i 1823 uden efterkommere, og dermed uddøde den linie. En række forskellige ejere fulgte efter, indtil Københavns kommune købte gården 16. januar 1919. Militæret havde beslaglagt en stribe jord tværs over ejendommen, og Københavns kommune eksproprierede i 1946 to mindre frasolgte stykker, så det blev muligt at planlægge en større sammenhængende bebyggelse nord for Husum by. Nærmest byen blev Ellegårdens jord til boligkvarteret omkring Voldparken og nord for volden til en del af det store Tingbjerg-kvarter.

Ellegård lå der, hvor nu Bystævnet danner en bred vej nord for udmundingen i Storegårdsvej-Gadelandet.

Matrikel nr. 6

“ARILDSGÅRD” lå ligeledes for sig selv, men som den nordligste gård i den østre gårdrække. Den fik ved udskiftningen sin jord mod nord fra gården langs med vejen over Lille Kobbelt agre, Dysseagre, Langagre og Tingbjerg agre ud til Buddinge Markskel.

Den vej, der er tale om, var landevejen fra Husum mod Buddinge. Den begyndte i Husum som Gamle Gadelandet og fortsatte som Arildsgårdsvej, Blæsenborgvej og videre gennem volden til skellet mellem Mørkhøj og Buddinge jorder og fulgte derefter skellet mod nord. Hele dette århundredgamle vejforløb er nu sporløst forsvundet.

Gården, der var en af de mindre gårde i Husum (49 tdr. land), fik navn efter Arild Petersen, der ejede gården hele sidste halvdel af 1800-tallet. Han var gift med Elisabeth Newlowe Laybourn, et fremmed navn i den sjællandske bondeby. Hun var datter af Charles Laybourn, der var ejer af Højdegård (matr. nr. 13) fra 1824-1866 og som vil blive nærmere omtalt i den sammenhæng. Arilds og Newlowes søn, Peter Charles Petersen, ejede gården i begyndelsen af dette århundrede, indtil Københavns kommune overtog ejendommen. Ret tidligt var jorden blevet delt i et mindre nordligt stykke på 14 tdr. land, som kommunen overtog i 1921, og nu udgør en del af Tingbjerg-kvarteret, og et større sydligt på 35 tdr., hvoraf militæret dog tog sin part, men som kommunen ellers købte i 1936, og det er nu boligkvarteret vest for Arildsgård.

Arildsgårds hovedbygning, der var opført sidst i 1800-tallet. Her var, indtil gården blev nedrevet i foråret 1947, børnehaven. (foto: 14.4.1947. Bymuseet)

Længst mod nord for enden af Bystævnet lå Ellegården. Gården blev nedrevet i foråret 1947. (foto: 10.3.1939. Bymuseet)

Arildsgård var den nordligste gård i den østre række. Arildsgårds staldlænger adskilte sig fra landsbyens andre gårdes med det markante bindingsværk og med sine - på Sjælland sjældne - afoalmede gavle. (foto: 10.3.1939. Bymuseet)

Matrikel nr. 7

“BRYGGERENS GÅRD” fik sit navn efter den initiativrige Christian Christensen, der var den sidste ejer af gården, inden Københavns kommune også købte den. Ved udskiftningen var den på 68 tdr. land, altså en af byens større gårde. Dens jord strakte sig mod nordøst over Søjberg agre, Steens agre, Dysseagre og Vingene til Buddinge mark. Ejeren hed den gang Søren Peitersen, og hans datter, gift med Christian Larsen, der tidligere havde ejet matr. nr. 6, fortsatte, indtil Lars Christensen, søn af en husmand i Utterslev, og gift med Chr. Larsens søster, fik overdraget gården i 1841. Hans søn, Christian, født 21.9.1856 og senere gift med Kirstine Jochumsen, født i Højdegården, overtog gården i 1883. Han blev den navnkundige “Brygger”.

Christian Christensen fulgte levende med i alt, hvad der foregik i Husum. Han nøjedes ikke med blot at være landmand. I 1905 oprettedes på hans initiativ Husum Grundejerforening, og han blev dens første formand. I 1911 var han med til at opføre Husum Asyl, men det er først og fremmest som hvidtølsbrygger, han er kendt. I 1901 byggede han på en grund (matr. nr. 10q) et bryggeri med udkørsel til Frederikssundsvej mellem nuværende nr. 264 og 266. En overgang havde han stor succes med sit gode øl, og under 1. verdenskrig overdrog han virksomheden til sin søn Lars Peter, der dog i begyndelsen af 20'erne måtte opgive på grund af konkurrencen fra de store bryggerier, som fx. Tuborg. Bygningerne er nu forlængst væk og grunden solgt.

Selv blev Chr. Christensen boende på sin gård, hvor han var født, men det meste af jorden var efterhånden solgt fra , og i 1934 solgte han sin gård med de få tønder land, der var tilbage, efter at han havde levet på gården i 78 år. Gården blev omdannet til papirposefabrik, men er nu væk. Chr. Christensen døde 8.3.1935.

Københavns kommune blev efterhånden ejer af al jorden, der indgik i de store bebyggelser: Tingbjerg nord for volden og boligblokkene vest for Kobbelvænget.

Christian Christensen foran hovedbygningen 1934, i døren hans hustru, Ane Kirstine og et af børnebørnene.

Stuehuset i Bryggerens gård. (foto: 13.6.1939. Bymuseet)

På matrikel nr. 10 lod brygger Christensen opføre en karakteristisk bindingsværksbygning, som i begyndelsen var bryggeriets maltgøreri og senere blev ombygget til beboelse. (privatfoto 1938)

Matrikel nr. 8

Også i den østre gårdække var en række gårde bygget sammen i 1781. Tæt syd for gård nr. 7 lå den nordligste af 3 sammenbyggede gårde, nemlig matrikel nr. 8, der ejedes af Christian Hansen. Den var på 63 tdr. land og fik sin jord langs kanten af Utterslev Mose. For at kunne komme ud på marken, måtte man ud gennem en snæver passage mellem naboejendommene, ud til Søborg eng og videre over Skiftekers agre op langs Søborg Mose til agrene ved Buddinge markskel. Det var vist nok den dårligste udstykning af alle.

Gården havde mange ejere gennem årene, og der blev spekuleret meget med den, indtil Københavns kommune i 1921 overtog den og lagde den sammen med sine øvrige ejendomme nord for byen. Nu ligger Voldparkens skole og Tingbjerg idrætsanlæg på den jord ligesom Vestvoldens udmunding i Utterslev Mose. (En stor del af området på begge sider af Hareskovvej er indgået i mosens parkanlæg.)

Gården blev i 1920'erne kaldt "Schmidts Gård" - efter en af beboerne, men noget egentlig gårdnavn for matr. nr. 8 kendes ikke.

Matrikel nr. 9

"SØGÅRD" var den midterste af de sammenbyggede gårde mod øst og byens mindste (41 tdr. land). Den fik også en dårlig udskiftning, idet størstedelen af dens jord kom til at ligge øst for Utterslev Mose. Nær gården lå først en del af Skiftekiærs agre ned mod Zepbjergs og Callmers eng, der ikke hørte med. På den anden side af Callmers eng (nuværende Åkandevej) lå det største område kaldet Østen Søerne ind mod Brønshøj markskel.

Omkring 1810 hed ejeren Hans Nielsen. Han stammede fra Lundtofte. Han købte resten af matrikel nr. 2 (se side 20) og lagde dens jord til under navnet Søgård udlod, mens gården blev revet ned og en helt ny gård bygget øst for byen nær mosen. Den fik navnet Søgård og matriklen navnet: Søgård indlod. Denne gårds bygninger var de sidste af alle Husums bondegårde, der blev revet ned efter 1965.

Jorden blev solgt fra tidligere. I 1918 købte fabrikant K. P. Thomsen gården og lagde et stykke til sin gulvkludfabrik, mens resten blev forpagtet bort og udstykket på forskellig vis. Området øst for mosen er blevet til det store villakvarter nord for Klintevej og vest for Præstegårds Alle. Området vest for mosen er nu industrikvarteret ved Gadelandet, hvor Radiometer efterhånden har overtaget langt størsteparten. Husumvold kirke og idrætsanlægget umiddelbart vest herfor ligger også på Søgårds jord, og nogle gamle træer nær Åkandevej syd for Gadelandets udløb er rester af gårdens have.

Schmidts gård set fra syd. (foto: 10.3.1939. Bymuseet)

Søgård var den sidste af Husums gårde, der blev revet ned. Men efter at jorden var solgt fra, gik den hurtigt i forfald. Billedet viser udlængerne i forfaldsperioden. (foto: ca. 1940. Bymuseet)

Matrikel nr. 10

Den sydligste af de sammenbyggede gårde med 51 tdr. land hørte også til de mindre. Den fik sin jord over Giers agre og Sandbjergs agre, Kirkebjerg, Dahl agre og Mølle Stub agrene på begge sider af landevejen til Brønshøj markskel.

Den havde gennem årene en lang række ejere. En af dem: Frederik Christian Hertel, premierløjtnant, chef for artilleriets staldetat, købte gården i 1827 for 7500 rigsdaler. I handelen medfulgte alt inventar, og en fortegnelse over dette giver et godt indtryk af, hvad en bondegård på den tid rummede: 6 heste, 8 køer, 5 får, 3 svin, 3 vogne, 2 læderagestole, 2 danske plove med jerndræt og hammer, 1 kartoffelplov, 2 jernharver med harvekroge, tromle, slæde, overtøjer med hovedstander, halvkobler og tømmer, skærekiste, 2 høtvyve, 3 mejerede, 2 skovle, 2 grebe, 2 standsenge, 1 dejgtrug, 4 flødeflasker, 1 par sække, 2 sold, 1 jernrive, 1 hyppejern, 1 næver, 2 huggejern, hammer, knibtang, huggeblok, knivbænk, båndkniv, 2 hjulbøre, lænkehund med hus, bryggekedel, finlapperkar, saltekar af eg, 2 mælkebøtter, alle stangtræer og brædder, svinetrug, såløb, såsæd: 16 tdr. byg, 10 tdr. havre.

Men beliggenheden på begge sider af landevejen mod Brønshøj betød, at der allerede tidligt blev frasolgt grunde til mange forskellige formål. Først i 1900-tallet brændte gården, og en villa blev opført på stedet. I 1904 købte fabrikant K. P. Thomsen det meste af jorden og opførte sin kendte Dansk Gulvkludfabrik, der senere atter forsvandt til fordel for elektronikfabrikken Radiometer, der nu fylder ganske godt på dette sted. Langs Frederikssundsvej blev hele 35 parceller af større eller mindre udstrækning frasolgt. Nogle til gartnerier som Holmbergs (1887), der senere blev til det store boligområde: Rolandsgården omkring Løvetandsvej. Bendixens tømmerhandel fra 1928, hvor nu ejendommene omkring Ærtevej ligger, mejeriet Søholm (1941), hvor Brugsen af samme navn findes, og på den anden side vejen "Ansgarstiftelsen" fra 1926 med katolsk kirke og plejehjem. Også store og små villaområder mellem Frederikssundsvej og Sonnerupvej, der er skellet mod næste gårds jorder, bør nævnes. Ligeledes industrivirksomhederne på hjørnet af Kobbelvænget og Gadelandet.

Der kendes igen billeder af gården på matrikel nr. 10.

Matrikel nr. 11

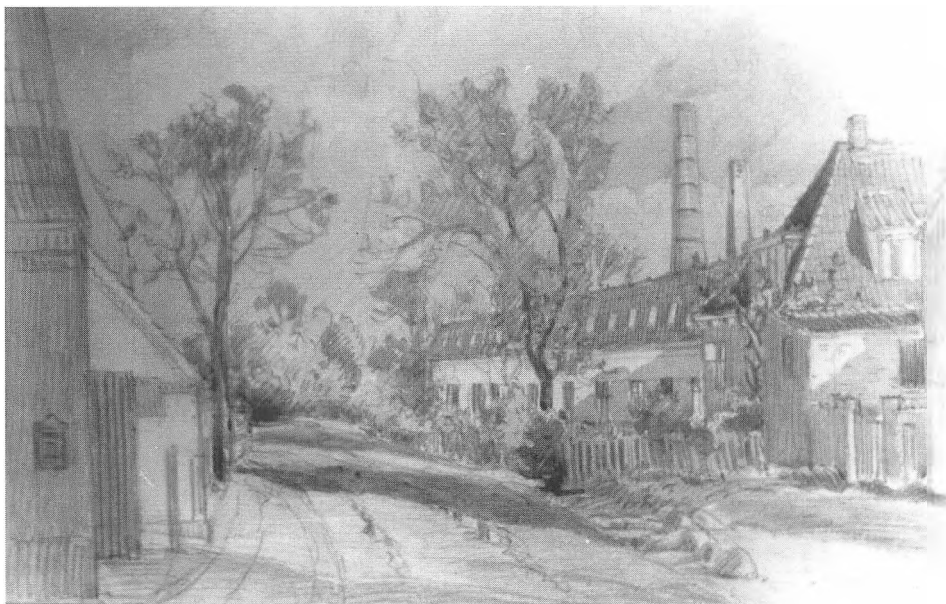
Niels Jensens gård, der lå for sig selv lidt syd for de sammenbyggede gårde, fik for det meste al sin jord syd for Frederikssundsvej. Denne gård på 68 tdr. land var byens næststørste, og dens jord gik over Høyes agre i lige linie til de Små Olden ved Brønshøj og Vanløse markskel.

Igen gennem mange år var gården i samme slægts eje, og da Niels Jørgensen (død 1870) og Ane Hansdatter (død 1910) var barnløse, blev ejendommen i 1888 overdraget til Niels Jørgensens søstersøn, Jørgen Christiansen. Han lod straks efter indlemmelsen i København sin jord syd for landevejen udstykke til villagrunde. Allerede omkring 1914 var hele det store areal mellem Sonnerupvej og Tryggevej til og med Lindholmvej blevet til hundredevis af parceller, fx. i grundejerforeningen Quinto (fra 1909) med 150 medlemmer.

Den mindre del nord for landevejen nærmest gården fik en helt anden skæbne. Her blev en række småhuse bygget langs Frederikssundsvej, men bag ved opstod en større virksomhed: Dahl-Jensens porcelænsfabrik. Den gamle gård, hvori der under 1. verdenskrig var indrettet en stivelses- og skoklisterfabrik, brændte i 1921, og i de nyopførte bygninger indrettedes efterhånden en stor fabrik, der i mange år var et karakteristisk indslag i bybilledet. Der fremstilledes især kunstporcelæn og langt det meste eksporteredes, men fremstillingsomkostningerne var efterhånden så store, at det blev svært at sælge, og omkring 1980 ophørte virksomheden. Nu (1993) er alle bygninger fjernet, og vejvæsenet benytter området til oplagsplads - et sørgeligt syn.

Gården på matrikel nr. 11 brændte i 1921. Her et billede af gården før branden. Ejeren Jørgen Christiansen og hans hustru står i døren til stuehuset.

Hvor den gamle gård (matr. nr. 11) havde ligget, blev Dahl-Jensens porcelænsfabrik opført i 1925. Billedet viser fabrikken set fra Gadelandet. (Gengivelse af akvarel fra 1929)

Matrikel nr. 12

Den sydligste gård i den østre række lå lige ved landevejen, og det var derfor naturligt, at det var den, der havde krobevilling. Kroen (Matr. nr. 12) var dog en bondegård som de andre i byen og ikke den mindste (52 tdr. land). Den fik jord syd for vejen over Store Kors agre og Vommekær til Skielhøj ved Vanløse markskel. Senere flyttedes også gården over på den anden side af Frederikssundsvej og blev kaldet "Anes Gård" efter den sidste ejer: Ane Nielsen, der døde barnløs. Gården havde været drevet af slægtens medlemmer lige siden udskiftningen, men efter at enkelte parceller var solgt fra, købte Københavns kommune den resterende jord i 1938. Hele arealet mellem Tryggevældevej og Husumvej, som var skel mod vest, var udlagt til villabebyggelse, på nær stykket nærmest Frederikssundsvej, hvor gården lå. Der ligger nu det store ejendomskompleks "Langelandshuset" (Frederikssundsvej 281-299) med et grønt anlæg foran mellem Husumvej og Korsager Alle. Her er også opstillet Anders Bundgårds bronzefigur: "Den granskende pige" ved hjørnet af Korsager Alle. På den gamle tomt nord for vejen, på hjørnet af Gamle Gadelandet, blev "Husum Ny Kro" bygget af restauratør Lars Hansen ca. 1917 og lå der, til den blev revet ned i 1980'erne.

Matrikel nr. 13

"HØJDEGÅRD" lå også i 1781 syd for Frederikssundsvej, men lå i vejen for en nødvendig udvidelse af denne, hvorfor den flyttedes længere mod syd et stykke ned ad Husumvej til lige nord for den nuværende kirke. Dens jord (50 tdr. land) gik mod syd langs vestsiden af Husumvej over Store Korsagre, Duerøjels agre og Store Olden til Vanløse skel.

Gården brændte i 1820, men blev genopbygget, og 10. april 1824 købte Charles Laybourn gården. Med denne mand dukker en ny og fremmed slægt op i Husum, og dens efterkommere figurerer i det følgende århundrede såvel i Husum som i Brønshøj og Rødovre. Charles Laybourn var søn af Robert og sønnesøn af endnu en Robert Laybourn, der i 1775 var indvandret fra Skotland til Helsingør. Charles blev gift med den danske pige Kirstine Pedersdatter, og i 1824 blev parret så sjællandske bønder, der passede deres jord i mange år. De fik sønnen John Robert Laybourn (f. 1828) og datteren Newlowe, der blev gift med Arild Petersen (se matr. nr. 6). John blev gift med Bodil Pedersen i 1861 og overtog gården i 1862, men døde desværre et halvt år senere. Året efter giftede enken sig med gårdejer Søren Jochumsen fra Vanløse, og dermed kom familien Jochumsen til Husum. De fik sammen sønnen Anders Christian (f. 1873), der overtog gården i 1910 og blev dens sidste ejer.

Allerede før århundredskiftet var nogle parceller på begge sider af Frederikssundsvej solgt fra, bl.a. til en smedie på hjørnet af Husumvej. I den anden ende ved Slotsherrensvej begyndte udstykningen i 1921 med A/S Vanløsehøj, og efterhånden udstykkedes al jorden mellem Husumvej og Smørumvej til villabebyggelse. Jochumsen skænkede lige syd for sin gård et stykke jord til opførelse af en kirke. Der hvor gården lå er senere bygget en række boligblokke langs Husumvej.

Da Husum sogn blev oprettet og frigjort fra Brønshøj midt i 20'erne, blev der bygget en midlertidig kirkesal på den skænkede grund og ved siden af bygget en menighedsbørnehave. Midt i 70'erne blev denne midlertidige kirke atter revet ned og den nuværende Husum kirke opført.

Anes gård set fra syd. Efter at jorden var solgt fra, blev udhusene blandt andet benyttet af lokale håndværkere. (foto: 8.3.1939. Bymuseet). Indsat et billede af stuehuset ud mod Frederikssundsvej lige øst for Husumvej. (foto: 8.3.1939. Bymuseet)

Højdegård, hvor familien Jochumsen boede, lå ud mod Husumvej lige nord for Husum kirke. (foto: 8.3.1939. Bymuseet)

Matrikel nr. 14

“ALLÉGÅRDEN” var den vestligste af de to gårde, der før udskiftningen lå syd for Frederikssundsvej, og ligesom Højdegård måtte den flyttes længere mod syd ved vejens regulering, men det blev dog ikke så langt som Højdegård.

Vi ved, at gården i 1767 blev købt på offentlig auktion af Niels Andersen, og med den fulgte bl.a. 7 heste, 2 plage, 1 fæl, 2 køer og 8 får. Endvidere var der sået 5 tdr. rug, 10 tdr. byg og 16 tdr. havre. Bemærk hvor meget heste betød den gang sammenlignet med koholdet. Gården var af samme størrelse som nabogården, og ved udskiftningen fik den jord tildelt langs med denne over Gåseholm, Brøndysse engene og Skiær Knold agre ud til Vanløse markskel.

Gården forblev stort set i samme families eje gennem alle årene, indtil Københavns kommune købte ejendommen i 1918. Dog således, at Niels Andersens søn, Anders Nielsen, afstod gården i 1872 til en plejesøn, Jens Jensen, der derved blev dens sidste ejer (død 1926).

Mens de forrige matrikler fortrinsvis blev udstykket til villabebyggelse, lagde kommunen Allégårdens jord sammen med Holmegårds (Matr. nr. 15). Kun på den sydligste del nord for Slotsherrensvej opførtes enfamiliehus. Midt på det samlede areal opførte kommunen i 1930 Husum skole og udlagde jorden syd for til sportsareal (Husumparken). Jorden nord for blev skolebotanisk have og på begge sider af skolen anlagdes skolehaver. Resten blev til store boligblokke placeret over åbne græsarealer. Den jord, der lå syd for Slotsherrensvej mod Vanløse blev dog udlagt til industriareal. Den skolebotaniske have blev nedlagt omkring 1950, og i stedet blev opført pensionistboliger: Husum Vænge. Også skolehaverne er nu borte.

Matrikel nr. 15

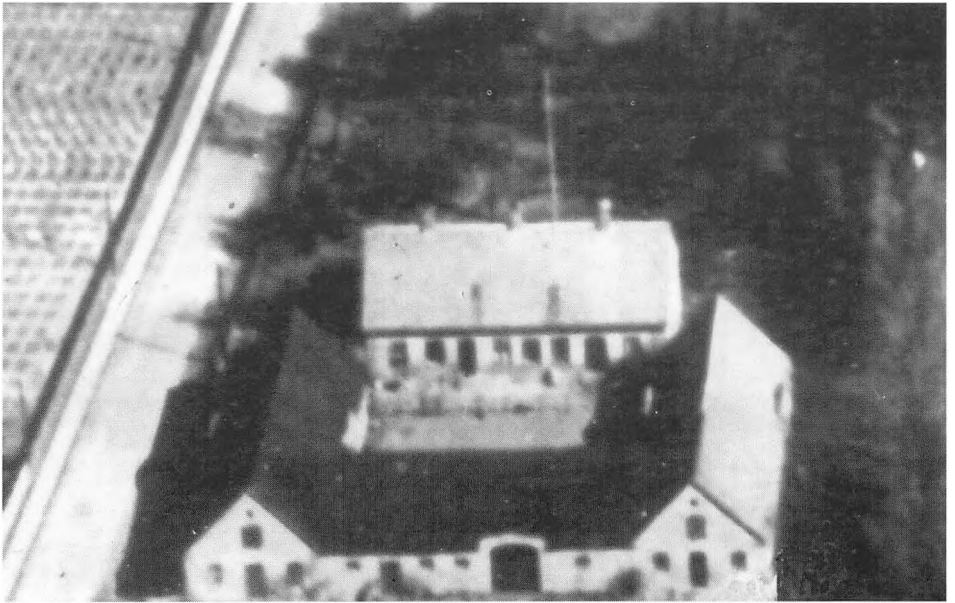
“HOLMEGÅRD” lå oprindeligt nord for landevejen, sammenbygget med to andre gårde som de sydligste i den vestre række af Husumgårde. Da al dens markjord ved udskiftningen kom til at ligge syd for vejen, blev alle disse tre gårde af praktiske grunde senere revet ned og genopførte på hver sin lod jord syd for vejen.

Holmegård var af samme størrelse som de to foregående (godt 50 tdr. land). Den fik jord mod syd langs Allégårdens over Gåseholm, Pileengen, Åbjergs agre og Vanløse agre syd for Slotsherrensvej til Vanløse markskel.

En række forskellige ejere havde denne gård, indtil Københavns kommune i 1918 også købte den, og lagde den sammen med Allégården. Forinden havde Staten dog i 1870'erne eksproprieret en strimmel skråt hen over den sydvestlige del af jorden til jernbane. Her blev senere Islev station ved Slotsherrensvej anlagt, omgivet af et parcelhuskvarter. Den øvrige del af gårdens jord indgik i de bebyggelser, der allerede er omtalt under matr. nr. 14.

Allégården lå lige vest for Højdegård. I det store stuehus var der i gårdens sidste tid børnehjem. (foto: 10.3.1339. Bymuseet)

Holmegården, luftfoto 1931.

Matrikel nr. 16

Den midterste af de tre sammenbyggede gårde nord for landevejen var af samme størrelse som de foregående (50 tdr. land). Dens jord kom til at ligge langs med naboens mod syd fra landevejen over Dytmars eng, Åbjergs agre og ud til Islemark.

Den ældste kendte ejer hed Rasmus Hansen, og hans efterkommere og deres ægtefæller ejede gården lige til den blev solgt til udstykning omkring 1920 til grundejerforeningen "Allégårdens Haveby" nord for Frederikssundsbanen med 189 medlemmer og "Slotsfruens Vænge" syd for, indtil Slotsherrensvej og Harrestrup å. Her var 76 medlemmer. Længe forinden havde Staten dog eksproprieret en strimmel jord til Frederikssundsbanen.

Matrikel nr. 17

Den sidste af Husums gamle gårde blev også flyttet ned syd for Frederikssundsvej og lå der langt ind i dette århundrede. Den havde samme størrelse som de sidst nævnte ejendomme (ca. 50 tdr. land). Ved udskiftningen fik gården jord fra landevejen over Dytmars eng, Skelagrene og Skel-stene- til Islemark.

En række forskellige ejere drev gårdens landbrug, indtil den i 1913 blev solgt til handelsgartner Christian Christiansen, der omkring 1914 videresolgte den del af jorden, der lå syd for banen, til havebyen "Danas Park" med 155 parceller og en strimmel nord for banen til "Arildsvænge" med 28 medlemmer. Resten købte Københavns kommune i 1939 og bebyggede det med rækkehusene omkring Stenmaglevej, kommuneskolen: Korsagerskolen og plejehjemmet nord herfor samt boligblokkene nærmest Frederikssundsvej.

Indkørslen fra Tersløsevej til gården matrikel nr. 17, der fra 1913 tilhørte handelsgartner Christian Christiansen.

Søgårds hovedbygning lå i forfald i adskillige år og brændte i 1964. Hermed var alle Husums 17 gårde væk for bestandigt.

Samtlige 17 gårde er forsvundet til fordel for en blandet forstadsbebyggelse.

Fra udskiftningen 1781 til indlemmelsen 1901

Matrikelnumrene 18 til 36 var gadehusene, mens nr. 37-38 og 40-41 var fællesarealer (især tørvemoser). Ved udskiftningen i 1782 fyldte gadehusene ikke meget, men ser man på kortet fra 1901, opdager man, hvordan hele det store gadeareal er blevet fyldt op, så gadehusene nu danner byens kerne og gør Husum til den charmerende landsby med mange små stråtekte huse mellem haver og veje, der i mange år gjorde den så idyllisk at spadserer rundt i.

Sammenligner man kortet fra 1781 (side 12) med kortet fra 1809 (side 13), lægger man straks mærke til, hvordan gårdene har indtaget gadeareal, og at også husmændene har bredt sig på gadearealets bekostning. Nogle af de husmænd, der fik jord tildelt i 1794, er måske flyttet ud på deres lodder, men andre familier er snart flyttet ind i Gadens huse, og der har til stadighed været behov for at bygge nye. Efterhånden solgtes stadig flere stykker gadejord og matrikuleredes til bebyggelse og skat. På kortet fra 1901 (side 39) ses denne udvikling fuldendt, og hele gadearealet er nu opdelt i matrikulerede parceller.

Vi ved, at ved folketællingen i 1787 var der i Husum 17 gårdmandsfamilier og 18 husmandsfamilier, der vel i det store og hele alle har arbejdet i landbruget. Der var dog en smed og en væverfamilie, og nogle af husmændene benævnes desuden skræddere (2), hvoraf en tillige er murer og 1 skomager, men det betyder ikke, at de udelukkende ernærede sig som håndværkere. Det kan have været bierhverv.

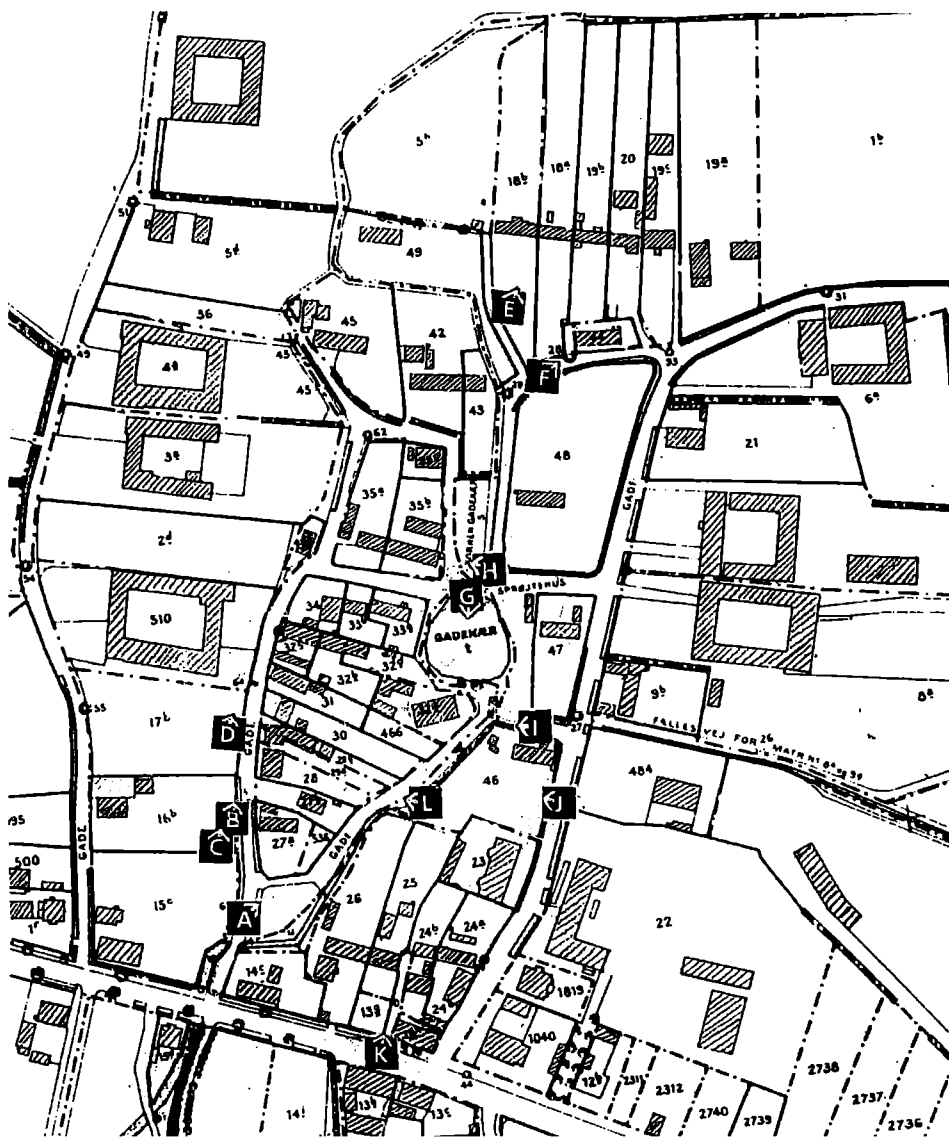
I en beskrivelse af Københavns amt i 1834 kaldes Husum byen med "de rige bønder". Der var 17 selvejergårde, 1 selvejerhus med jord og 28 selvejerhuse uden jord. Der var 2 vævere, 2 hjulmænd, 2 sadelmagere, 2 skomagere og 1 skrædder.

I 1890'erne var der stadig 17 gårde med landbrug, men nu ca. 50 huse. Deri boede håndværkere: 3 smede, 2 hjulmagere og 1 skomager, og nu var der 2 handlende: 1 høker på østre gadevej samt en købmand på Frederikssundsvej med spiritusudsalg. Der var også en mølle og et bageri. De fleste beboere arbejdede ved landbruget om sommeren og en del på amtets stenplads med skærveslagning om vinteren. Der var også nogle, der arbejdede inde i København, og der var 3 sandhandlere, der kørte til byen med gulvsand, men der var 9-12 mælkeforpagtere. De opkøbte mælk på egnens gårde og kørte den til kunder i hovedstaden. Endelig var der også nogle små jordbrugere og gartnerne.

Sådan var forholdene, da København annekterede Husum i 1901, og så tog udviklingen fart. Som tidligere omtalt solgte gårdejerne stadig flere grunde langs Frederikssundsvej, men bykernen, de mange små lerklinede og stråtekte huse omkring gadekæret fik lov til at ligge urørte i mange år. Men lidt efter lidt forsvandt de, én efter én eller flere samlet.

Som eksempel kan vi tage matrikelnumrene 18, 19, 20 nord for Gaden, vistnok de ældste af byens småhuse. "Rækkerne" blev de kaldt, fordi de var bygget sammen i en lang længe formentlig på tomten af den i 1738 nedrevne "Husumgård". Her boede husmandsfamilier lige indtil en ildebrand i 1935 ødelagde husrækken. Københavns kommune eksproprierede så jorden, lagde den til de øvrige arealer nord for den nye vej "Gadelandet", og byggede de store boligblokke der.

Omkring gadekæret - en fotomontage

Medens Husums gårde svandt i 1930'erne var der endnu i næsten 30 år liv i gadehusene omkring branddammen (gadekæret).

På de følgende sider gives ved hjælp af gamle fotografier indblik i livet i Husum for omkring 50-60 år siden.

På kortet ovenfor angiver de indsatte bogstaver A-L, hvorfra fotografierne fra 1930'erne er taget.

A: Til højre et lille hjørne af asyllets have. Bagved over grøften ligger et gangbræt, der er begyndelsen til en sti: "Grønningen", der førte til gadekæret. Huset i midten er lagerarbejder Peter og Martine Andersens hus. Bagved til højre markmand Ludvig Sørensens hus. Til venstre et klippet lindetræ foran "Lindely". (foto: 30.12.1935)

B: Længere fremme ad vejen kommer vi forbi "Lindely", hvor E. Marott Hansen er født (1921). Bagved anes fru Dehlendorffs hus og med gavlen mod vejen Niels Hansens hus. Den fjerneste gavl tilhører købmand Jensen, hvis hestevogn står parkeret i vejkanthen. Marken til venstre er Storgårdens rabarbermark og Storgårdens skorsten anes for enden af vejen (foto: 30.12.1935)

C: Samme sted som billede B, men i sommeren 1931, hvor der var flere lindetræer foran husene (foto: 3.6.1931)

D: Lidt længere fremme ad Bystævnnet. Til højre fru Jensens hus, der ligger trukket tilbage fra vejen og derfor skjult på de forrige billeder. I midten Niels Hansens hus og bag det købmand Jensens gavl. Hans hestevogn holdt også denne gang i vejkanthen. (foto: 3.6.1931)

E: Nordligst i byen lå "Rækkerne", en række sammenbyggede småhuse, der brændte i 1933. Det berettes, at de blev bygget på tomten af den i 1738 nedrevne "Husumgård". (foto: 6.6.1931)

F: Øst for, på hjørnet af Arildsgårdsvej og Gadelandet, lå "Møllerens hus" (matr. nr. 44). Bagved anes taget af vejmand Niels Peder Jørgensens "Bakkehøve". (foto: 3.6.1931)

G: Gadekæret var byens naturlige midtpunkt. Her ses mod sydøst: I midten skorstenene i Dahl-Jensens fabrik. Foran anes tækkemand Oluf Larsens hus. Yderst til højre: Enden af "Sandmanden" *) Albert Rasmussens hus, og til venstre skimtes vognmand Edwardsens hus. (foto: 3.6.1931)

*) Sandmænd var betegnelsen for leverandører af gulvsand, der indtil begyndelsen af dette århundrede blev strøet på bræddegulve. Sandmændene kørte gulvsand til København.

H: Branddammen 30 - huset nordvest for gadekæret blev beboet af Albert Jochumsen og hans hustru sangerinden, fru Toftegarth. (foto: 10.3.1939)

I: Vejen Branddammen med sandmand Rasmussens hus. Foran til venstre stien "Grønningen". Til højre på den anden side af gadekæret lagerarbejder Hansens hus. Gavlen bag træerne er "Lyshøj", og i midten ses gavlen af Bent Jensens hus. (foto: 5.6.1931)

J: Gadelandet: Tækkemand Oluf Larsens hus og have. Bagved anes bryggeriarbejder Thorvald Hansens hus. (foto: 5.6.1931)

K: Fra Gadelandet kommer vi her ud på Frederikssundsvej ved nr. 294-296. Til venstre ses Husum Asyl - også kaldet "Lindely" - hvor der også var søndagsskole. I huset til højre (midt i billedet), kaldet "Gamle asyl", boede fru Hedegaard, der var asyllets første leder. Til højre boede smedemester Victor Andersen, bror til smeden i Grønvoildhus på hjørnet af Husumvej: Adolf Andersen. (foto: 8.3.1939)

L: Det gamle Husum i 1936 set mod sydvest. Stien i forgrunden er "Grønningen", der gik fra Bystævnet til gadekæret. De stråttækte huse ligger langs Bystævnet (se billederne nr. A-C). Til højre tagene på Storegård (Teglers gård). Gavlvillaen i midten er fru Teglers hus (bygget efter salget af Storegård). Det store hus i baggrunden til venstre er apoteket på hjørnet af Storegårdsvej og Frederikssundsvej. (foto: 6.2.1936)

Markedsfolk og zigeunere i Husum

Klistermarken - navnet, "Klistermarken" henviser til den fabrik for stivelse- og skoklister, der under 1. verdenskrig var indrettet i gården matr. nr. 11, den senere porcelænsfabrik - kaldtes det stykke jord, der lå nord for Frederikssundsvej lige vest for gulokludfabrikken. Her holdt rejsende markedsfolk og zigeunere ofte til. Gulokludfabrikkens skorsten, hvorpå storken (Husums vartegn i 1930'erne), havde sin rede, ses i baggrunden til højre. Den store trælade til venstre hørte først til Husum Bryggeri, senere var den lade i I.C. Hansens tømmerhandel. (foto: 27.7.1933)

I adskillige år holdt familien Sambleben vinterkvarter med deres omrejsende cirkus i Husum. På billedet ses vinterkvarteret ved Anes gård, matr. nr. 12, engang i 1930'erne.

En række ildebrande var skyld i de fleste indgreb i den gamle bebyggelse. De tætliggende stråttækte gårde og huse var rene brandfælder. Igennem århundrederne brændte så én, så en anden gård og blev bygget op igen. Det var ikke meget, man kunne stille op, når byhornet meldte "Brand !" Alle hjalp selvfølgelig til med at begrænse branden og redde, hvad reddes kunne, og man bar vand i spande fra gadekæret, som ikke uden grund efterhånden kaldtes "Branddammen". Helt galt gik det i 1823, da Ellegård brændte, og byhornet brændte med. Året efter fik byen ganske vist et nyt - et tyrehorn som det gamle, og det opbevarede oldermænden, senere brandfogeden. I 1881 anskaffedes et messinghorn. Den værste brand var dog nok den nytårsaften 1881, da de tre sydligste gårde i vestrækken brændte, og en dreng, Peter Jørgensen, indebrændte sammen med over 30 heste og køer foruden fjerkræ og katte. I 1903 var der brand i Husum, i 1907, 1910, 1915, i 1929 og 1931, men særlig hårdt gik det ud over bebyggelsen rundt om gadekæret i 1935, hvor flere gårde og huse blev flammernes bytte.

Efterhånden tyndede det ud i byen, for husene blev ikke længere bygget op igen, og de tilbagestående forfaldt og blev forladt af de oprindelige beboere. I stedet flyttede hjemløse og omstrejfer ind, så myndighederne besluttede at rydde, hvad der var tilbage. Omkring 1970 fyldte man så meget jord i branddammen, at den kom til at ligge 4 meter under jordoverfladen, og et stort garageanlæg til HT-busser blev anlagt, hvor Husums hjerte tidligere havde banket. Nu er også dette anlæg nedlagt, og alle venter spændt på, at se resultatet af det byggeri, der gik igang i vinteren 1992-93. Når det byggeri er færdigt, vil de sidste spor efter den årtusindgamle bondeby være forsvundet for steds.

1970: Ildløs i et af de stråttækte huse i Gadelandet. (foto: Per Thomsen)

Livet i landsbyen

Menneskene i Husum før 1900 ved vi ikke meget om. Nogle få navne på gårdejere, det er alt. Så vi må formode, at livet i landsbyen året rundt er foregået på samme vis som i landets øvrige landsbyer.

På bystævnet på Gaden uden for Storegård samledes gårdmændene, når Johan Vægter blæste i byhornet. Hvis en eller anden udeblev, fik han et snit ud for sit bomærke i "Bysens kæp" og senere en bøde, der som regel bestod af øl. På tingstenene diskuteredes og afgjordes alle fælles anliggender: Hvornår man skulle pløje, så og høste, men også mellemværender mellem de enkelte gårdmænd og deres koner afgjordes her. Der kunne være megen sladder og kævl i sådant et lille samfund, hvor alle kendte hinanden og vogtede på hinanden. Netop derfor var det nødvendigt, at man i fællesskab og i åbenhed ordnede alle mellemværender, så freden i byen kunne opretholdes. Det betød også sammenhold udadtil, og man hjalp hinanden, når sygdom eller nød, som fx. efter en brand, hvor et hus eller en gård skulle genopføres, hjem søgte det lille samfund. Vi ved således, at en voldsom byldepest i 1753 hærgede egnen, og det samme var tilfældet under koleraepidemien i 1850'erne. De hyppige brande var også en grim svøbe for byen og krævede påpasselighed med ild, og alle ydede deres yderste indsats ved slukningsarbejdet under brandfogedens ledelse.

Den store standsforskel mellem gårdejerne og husmændene mærkedes på mange måder, ikke mindst ved udskiftningen, hvor ikke én af husmændene kunne undes den mindste stump jord. "Vil le husmændene arbejde for bønderne, skulle de nok få græsning til deres dyr", altså en slags hoveri. Også adgangen til Utterslev Mose og brugen af samme medførte retssager, der kunne gå helt til Højesteret, men ofte tabte bønderne sagen. Drukkenskab og selvmord ved hængning eller drukning var heller ikke ukendte fænomener i Husum, hvor det også skete, at en pige kom galt afsted, selv om der i hvert fald i en af gårdene var jernstænger for vinduet i pigekammeret. Mange husmandskoner tog børn fra Fødselstiftelsen i København i pleje for at tjene lidt ekstra, men sundhedstilstanden i de fattige lerklinede huse var ikke god, og der var stor børnedødelighed.

Årets mærkedage og fester har været fejret som skik og brug krævede det, men Husum havde også sine egne traditioner. Det skal således have været en yndet fornøjelse ved fastelavngilder at blokere de udvendige dobbeltdøre med stolper og skyde de indvendige rigler tilbage og derpå skabe panik i dansesalen, så der blev trængsel ved dørene. Når det endelig lykkedes at vælte afstivningen, røg dørene op, og deltagerne i festen væltede oven på hinanden ud i den kolde sne. Det syntes ophavs-mændene til "spøgen" var meget morsomt. En fast fastelavnsforlystelse var iøvrigt den årlige ringridning, hvor byens karle kunne vise deres kunnen.

Drillerierne huskes også: En husmand lod sin hue og træsko ligge ved byens brønd, hvorpå han gik hjem og sov til middag. Da tingene blev fundet, troede man, at han havde druknet sig i brønden. Med store anstrengelser blev brønden tømt. Da kom manden roligt bakkende på sin pibe og sagde, at han ville hente sin hue og træsko, som han havde glemt.

Drengene i byen tiltuskede sig krudt hos soldaterne på fæstningen eller under øvelser og lavede "kinesere", som de affyrede, når "en gammel kælling" intetanende kom gående ad bygaden. Jo, drenge var også i Husum, som drenge er flest.

De mange tjenestefolk havde ikke megen fritid, men en gang om året, den 4'de sommersøndag i Dyrehavsbakketiden var det reglen, at alt tyende i byen drog til skovs og festede.

Overtroen trivedes. Når det blev mørkt om aftenen, holdt man sig inden døre, for dels var der ingen gadebelysning, dels kunne man komme ud for uhyggelige oplevelser. Således kunne man ved midnatstid på Frederikssundsvej risikere at møde "Tingvognen" forspændt med 4 sorte heste. På en af de forreste heste red en person, og i vognen sad 4 personer uden hoveder. På Husumvej henimod Vanløse skel færdedes om natten et dyr i en kalvs skikkelse, men med menneskehoved. Den skulle heller ikke være rar at møde. På Toftevejen færdedes om natten 2 præster i fuld ornat, og i hvert fald i 2 af gårdene spøjte det; jo, det var klogt at være i sin seng om natten og at være udsovet tidligt næste morgen, når en lang dags strengt arbejde krævede hele ens opmærksomhed.

Nytårsnat 1880/81 nedbrændte 3 gårde på grund af nytårsskydning. Under oprydningsarbejdet efter branden fandt man under køkkengulvet i den ene gård skelettet af en mand, som man mente var en slesvigsk kniplingskræmmer, der engang havde logeret i den gård, men pludselig forsvandt sporløst. Husum var skam en by, hvor ikke alt tålte dagens lys.

Indlemmelsen i København 1901

Med indlemmelsen i København i 1901 begyndte de store forandringer for menneskene i Husum. Nu var man pludselig en del af landets hovedstad og byboere efter tusind år som bønder. I 1905 - den 5. april - indkaldte bryggeriejer Chr. Christensen og gårdejer J. Hansen til et møde i Husum kro, der på det tidspunkt var indrettet i en af byens gamle gårde. 26 mødte op og stiftede Husum Grundejerforening. Nu skulle der ske noget.

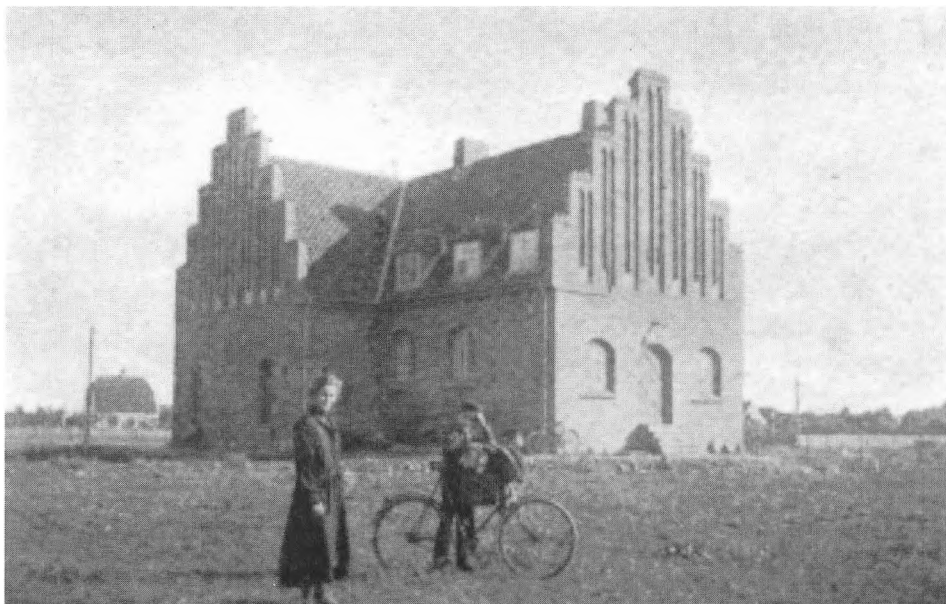
Der var ønsker nok: Lygter langs Frederikssundsvej. Fortov langs nordsiden af Frederikssundsvej, en fast politimand, bedre postbesørgelse, en skole - børnene måtte stadigvæk trække de 2 kilometer op til Brønshøj for at få lært at læse, skrive og regne -, udbedring af vejene i byen: men alle andrager fik negative svar fra Københavns magistrat. Husum lå stadig langt ude på landet.

I 1911 forsøgte man at få anlagt et vigespor ved Husum station, så der kunne etableres godsekspedition, men også med negativt resultat.

Værst var det med Frederikssundsvej, der blev kaldt : "Landets smalleste og dårligst holdte landevej". Kun 11 meter bred, men med stærk trafik. På hverdage passerede ca. 300 hestekøretøjer igennem byen og på torvedage ca. 400. Man anmodede om, at få udvidet vejen til 25 meter med 2 kørespor til sporvogn samt cykelstier og fortove. Først i 1919 vedtog Borgerrepræsentationen at udvide og istandsætte vejen, men sagen blev atter henlagt. Endelig i 1922 blev det bestemt, at Frederikssundsvej skulle have en kørebane med engelsk brolægning mellem dobbelte sporvognsspor og chaussebrolægning på den øvrige vej oven på en cementstøbning. Det blev dyrt for de grundejere, der havde ejendom langs vejen. Dels måtte de afgive ret store arealer til vejudvidelse, og dels måtte de ifølge lov om vejgæld af 1857 betale 125 kr. pr. løbende meter at afdrage i løbet af 20 år. Det var mange penge den gang og følte som bund uretfærdigt, da vejudvidelsen jo var til alles gavn. Men vejarbejdet kom i gang i foråret 1923 og blev færdiggjort i løbet af sommeren 1924, og den 1. oktober kørte den første linie 5-sporvogn til Husum, der nu pludselig var blevet en københavnsk forstad.

Vejudvidelsen var også helt nødvendig, for i løbet af de foregående 10 år var store arealer blevet udstykket til villabebyggelse og kolonihaver. Mange nye veje var anlagt og enfamiliehuse skød i vejret overalt, så befolkningstallet øgedes hastigt. Der blev igen søgt om skole, apotek, bibliotek og en fast politibetjent. I 1925 meddelte magistraten, at der ville blive etableret lys på samtlige veje i Husum, og i 1926 ansattes hr. Jespersen som politibetjent, men ingen skole, apotek eller bibliotek. Den 18. juni 1926 holdt grundejerforeningen møde i Møllekroen og besluttede igen at ansøge om oprettelse af en godsstation ved banen, et apotek, bedre skoleforhold og sporvognsdrift, at få oprenset gadekæret og få afskaffet svinehold i gårdene.

I 1927 lykkedes det at komme igang med bygningen af en kirkesal på en grund syd for Højdegård som begyndelsen til et særskilt Husum sogn. Men først i 1930 fik Husum sin første skole. I 1928 blev gadekæret reguleret, men ikke oprenset, og endelig 13. september 1929 fik Husum sin apotekerbevilling, bedre postbesørgelse (der blev opsat postkasse på Husumvej !) og udsigt til et bibliotek. Den 13. januar 1930 fik frk. Vognsen ansættelse som apoteker.

Husums første kirkebygning var færdigbygget i 1928 på en grund ved Husumvej syd for Højdegård. Bygningen blev nedrevet i 1974, hvor den blev erstattet af den nuværende kirkebygning. (foto: ca. 1930)

Husum Skole blev opført i 1930 på Allégårdens og Holmegårdens jorder. Den lå adskillige år med frit udsyn til landsbyen og ventede på det etagebyggeri, der blev opført 10-20 år senere.

Gadekæret

To postkortbilleder fra 1920'erne og 1930'erne, samt et privatfoto fra 1933 med sprøjtehuset giver en fornemmelse af denne idylliske plet midt i en forstad under kraftig udbygning. Gadekæret var den almindeligt brugte betegnelse. På kort fra forrige århundrede, og tidligere, var vandhullet længere i udstrækningen nord/syd og blev ofte benævnt "Branddammen". Det samme navn, som vejen forbi gadekæret senere fik officielt.

En fuldstændig forvandling på 90 år

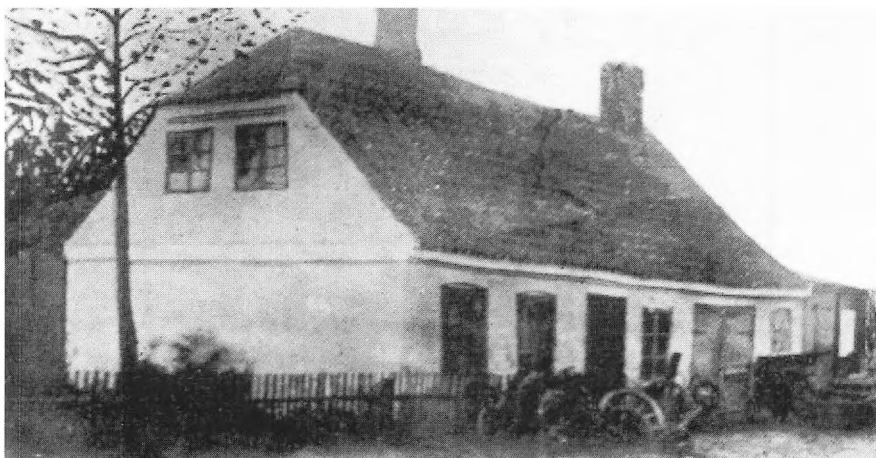
Fotografi fra omkring århundredeskiftet af det sted på Frederikssundsvej hvor Husumvej støder til.

Samme sted i juni 1993. Til højre indkørslen til byggegrundene til det byggeri, der vil tage plads, netop dér, hvor Husum landsby var. (se side 60)

Et særligt problem var kloakeringen. Fra gammel tid havde hver gård sin mødding, og i husene brugte man latrinen som gødning i haven. Grøfter langs landevejen samt gadekæret måtte klare overskuddet af regnvand, og man drømte ikke om, at det kunne være anderledes. Men væksten af villakvarterer og tæt bebyggelse langs Frederikssundsvej krævede kloakering. Så sent som i 1935 var Husum uden kloaker. På grundejerforeningens generalforsamling 18. februar 1938 kunne formanden endelig forkynde: "Til næste år får Husum nok kloak til sine w'cer". Det blev samtidig oplyst, at Husumvej ville blive udvidet og få busforbindelse med Vanløse. Villavejene ville få både kloak, vand, gas og lys, efterhånden som de blev anlagt.

Mens familierne oprindelig havde en udpræget naturalhusholdning, hvor næsten alt var hjemmelavet - dukkede med flere og flere tilflyttere, der havde deres arbejde inde i hovedstaden - nye erhverv frem. Fra gammel tid havde håndværkere som hjulmager, skomager, skrædder og især smede haft deres virke i landsbyen, men rigtige forretninger som købmand og bager kom sent. I 1890'erne var der kun 2 handlende: en høker på østre gadevej samt en købmand på Frederikssundsvej. I forbindelse med møllen var der også bageri. Først efter indlemmelsen i 1901 dukkede nye forretninger op langs landevejen (Frederikssundsvej).

Smedemester F. Chr. Andersens smedie på hjørnet Husumvej/Frederikssundsvej, fotograferet ca. 1900.

Den ene smedie lå på hjørnet af Frederikssundsvej og Husumvej. Her var Grønvold smed til 1910, da Chr. Andersen købte smedien. Huset måtte fjernes ved vejens udvidelse i 1923-24, men en ny større hjørneejendom "Grønvoldhus" blev bygget, og inde i gården blev en ny smedie oprettet, som Adolf Andersen overtog og førte videre helt til 1969. Den anden smedie lå på hjørnet af Storegårdsvej og Frederikssundsvej, der hvor nu apoteket er. Her var det smedemester Niels Larsen, der arbejdede.

Omkring 1917 oprettede restauratør Lars Hansen "Husum Ny Kro" lige over for Husumvejs udmundning i Frederikssundsvej. Ved siden af havde bagermester Rasmus Christensen og hans bror Marinus deres bagerforretning, mens bagermester H. Sander havde forretning på hjørnet af Islevhusvej (fra 1925-1935). Efterhånden som nye ejendomme blev bygget langs Frederikssundsvej, blev der også indrettet forretninger, og der gik ikke mange år, før Frederikssundsvej gennem Husum var en forretningsgade med mulighed for indkøb af alle dagligvarer. I 1935 fik Handelsbanken filial i Husum (Frederikssundsvej 325), og i 1939 indrettede postvæsenet et lokalt postkontor i Frederikssundsvej 282.

Husum i 1947. Storegårdsvej og Gadelandet er under anlæg. I midten gadekæret og bagved det husene syd for. Længst til højre villa "Lyshøj" på hjørnet af Bystævnet og Branddammen. I midten rager porcelænsfabrikkens skorstene op og foran disse til venstre Dahl-Jensens nye villa. Længst til venstre bindingsværkgavlen på bryggeriets tidligere maltgøveri. (foto: 14.4.1947. Bymuseet)

Luftfoto af Husum 1969: Fra midten forneden mod højre: Frederikssundsvej. Fra midten mod venstre og i en bue til højre: Gadelandet. Øverst Utterslev Mose og Husumvold Kirke. Over for den, skjult mellem træerne, lå gården Søgård. Midt i billedet ses resterne af den gamle landsby. (foto: Per Thomsen)

Landsbyen forfalder og forvandles

Gamle Gadelandet i vinteren 1969-70. Til venstre købmand Madsens hus. Sidst beboet af en stenhugger. I baggrunden bebyggelsen nord for Gadelandet (foto: Per Thomsen)

Samme sted kort tid efter. Købmand Madsens hus rives ned. (foto: Per Thomsen)

Ødelæggelsen er sket. Foråret 1970. Få måneder senere rykkede HT-busserne ind på en stor ny parkeringsplads her. Men også denne plads måtte i 1993 vige for det nye boligbyggeri "Gadelandet". (foto: Per Thomsen)

På 32 år var forvandlingen fuldstændig

Markerne nord for Husum i 1937. (foto: Lebech)

Samme sted i 1969. Vejen i forgrunden er Gadelandet og til venstre Bystævnet op til volden. (Luftfoto af Per Thomsen)

Husums Fremtid

Midt i århundredet voksede nye store boligkvarterer frem især nord for byen og kvalte de sidste rester af bondeland. En særlig bemærkelsesværdig bebyggelse er Tingbjergkvarteret nord for Husum vold, hvor den danner en by helt for sig selv med næsten alt, hvad der hører til en sådan.

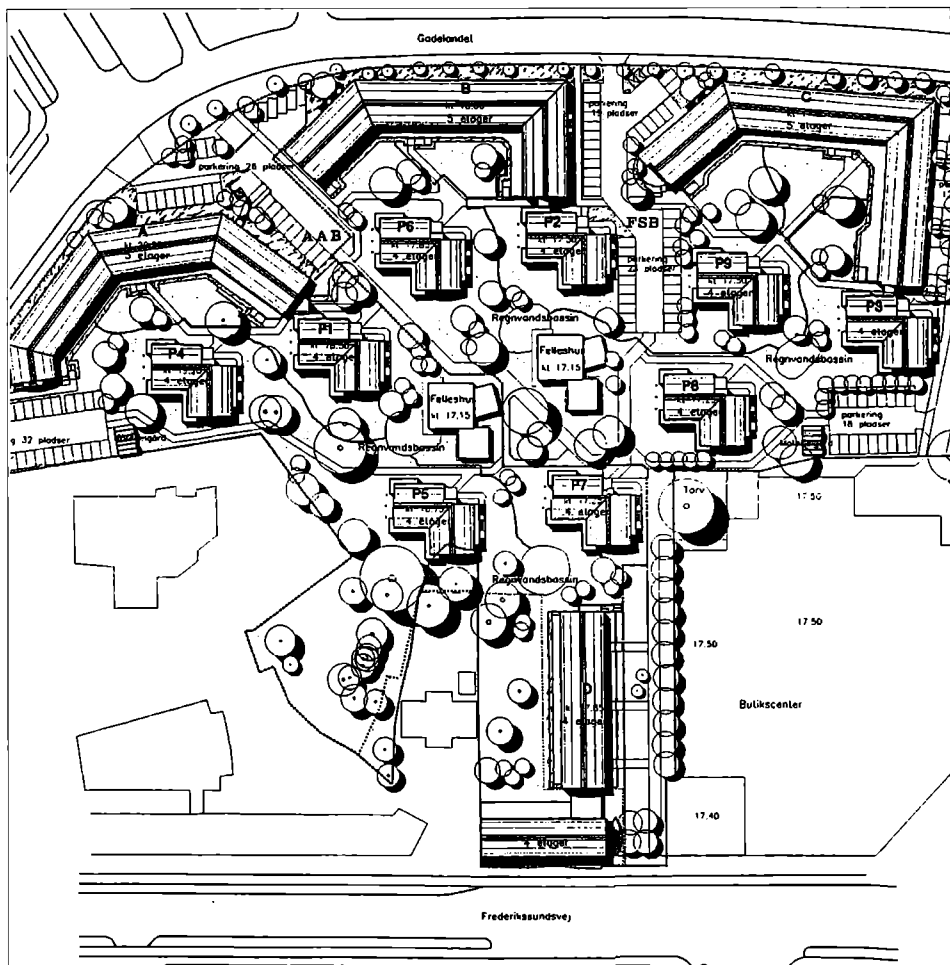
Til sidst er der kun at fortælle, hvordan det er lykkedes totalt at udslette de sidste spor af den gamle landsby. Kom man som turist på besøg i 30'erne, var Husum den rene idyl med stråtede småhuse i kønne haver omkring gadekæret, men når man så i lokalavisen den 19. august 1937 læser, at "Husum gadekær er en stinkende mudderpøl med døde fisk, der giver rotteplage", så bliver man klar over, at det kønne billede havde en mindre pæn bagside. De gamle huse kunne ikke leve op til den moderne boligstandard, og når ildebrande ryddede op i byen, blev husene ikke genopført. Derfor var det vel forståeligt, da man i slutningen af 60'erne fandt på at dække hele den lavtliggende midtby omkring gadekæret med et 4 meter tykt jordlag med et lag asfalt oven på og anlægge en stor parkeringsplads med tilhørende værksteder og andre faciliteter for HT-busserne. Men udviklingen raser videre, og det varede ikke mange år, før dette store anlæg igen blev nedlagt. De sidste småhuse blev til ren slum og måtte fjernes, så i 1989 stod kun enkelte frugttræer tilbage og viste, hvor der tidligere havde været frodige haver.

Derfor udarbejdede Borgerrepræsentationen en lokalplan med forslag til renovering af hele det område, der indrammes af Frederikssundsvej, Storegårdsvej, Gadelandet og Kobbelvænget; netop det areal, hvor det gamle Husum lå. Denne lokalplan var ganske detaljeret. Den var opdelt i 4 områder, hvor område I fastlagdes til blandet erhverv (nærmest Kobbelvænget); område II skulle være til service-erhverv, såsom administration, liberale erhverv, butikker m.m. (midtfor mod Frederikssundsvej); område III skulle være boligområde med 350 boliger, og endelig var område IV en transformatorstation midt i III. Denne plan var ganske omfattende, men gennemarbejdet og blev lagt ud til høring hos alle interesserede. Efter en del ændringer blev den endelige plan sat i gang i 1993, hvor overborgmester Jens Kramer Mikkelsen den 11. februar tog det første spadestik til det store byggeri. Den dag dette byggeri står færdigt, vil ingen længere kunne finde det mindste spor af den gamle landsby.

Det tog 100 år at gøre en velfungerende bondeby med noget af landets frugtbarste jord til en moderne storbyforstad.

I 1993 tog Københavns overborgmester det første spadestik til det nye storbyggeri, hvor landsbyen Husum lå. Lige bag overborgmesteren var Husum gadekær.

I 1994 vil arealet hvor den gamle Husum landsby lå være fuldt udbygget med bebyggelsen som i opførelsesperioden benævnes "Gadelandet". Hoved projektet kommer til at hedde senere er endnu (aug. 1993) uvist. Arbejdernes Andels Boligforening (A.A.B.) og Foreningen Socialt Boligbyggeri (F.S.B.) har med Kooperativ Byggeindustri (K.B.I.) som arkitekt projekteret Husums nye boligbebyggelse. I efteråret 1994 vil der på Husum Landsbys gamle areal være 379 lejligheder, flest treværelses. Herudover kommer der to fælleshuse og 130 parkeringspladser midt i området!

Et nyt Husum er genopstået.

Litteraturhenvisninger

1. Henrik Larsen Landsbyerne under København i fortiden.
Hist. Medd. om Kbh. 2. Rk. II (1925-26) s. 349-379.
2. Henrik Larsen Husum By og Gårde gennem tiderne.
Hist. Medd. om Kbh. 3 Rk. II (1938) s. 252-284
3. Julius Termansen Landsbyernes Udskiftning.
Hist. Medd. om Kbh. 3 Rk. I (1934-35) s. 147-180.
4. Julius Termansen Husum Gadeplads og Husum Gaard.
Hist. Medd. om Kbh. 3 Rk. I (1934-35) s. 426-436.
5. Mogens Lebech De københavnske Landsbyer: Yderkvarterernes
Historie. København før og nu, 1950.
6. Steffen Linvald Brønshøj, Husum og Utterslev. De rige bondebyer.(1962).
7. Husum Grundejerforening: Et tilbageblik. Jubilæums Festskrift. (1905-30).
8. Lokalhistorisk Forening for
Brønshøj, Husum og Utterslev: Nyt og Noter 1990 ff.

Andre kilder

- Københavns Stadsarkiv Jordebog for Husum 1901-47
- Landsarkivet Kbh. Nordre Birk: Ny Matrikul for Brønshøj m.fl.sogne i Sokkelund
Herred: Brh. Sogn, Husum by. (ca.1850).
- Kraks Vejviser 1925 ff.
- Brønshøj Avis 1935 ff.
- Københavns Bymuseum Billedarkivet.
- Kort- og Matrikelstyrelsen
Rentemestervej 8
2400 NV Matrikel- og kortarkivet.
- Københavns Kommunes
Stadskonduktørembede
Vester Farimagsgade 19
1606 København V Matrikel- og kortarkivet.

ISBN nr. 87-933913-6-4